

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
Навчально-науковий інститут заочно-дистанційного навчання
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ О. ЯРІШ
«___» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ»
(за матеріалами ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»)

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітня програма «Фінанси і кредит»

освітній ступень магістр

Виконавець роботи Кущенко Жанна Костянтинівна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доцент Прасолова Світлана Павлівна

(підпис, дата)

Рецензент Омеляненко Юрій Васильович

Полтава 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Суть, завдання фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності.....	6
1.2 Методичні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства	13
1.3 Економічна нестабільність як детермінанта впливу на рівень фінансової безпеки підприємства	23
Висновки за розділом 1.....	39
РОЗДІЛ 2 КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПрАТ «ЗВЕНИГОРОДСЬКИЙ СИРОРОБНИЙ КОМБІНАТ».....	40
2.1 Загальні тенденції розвитку молочно-переробної галузі України.....	40
2.2 Аналітична діагностика фінансового стану ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» як детермінанта фінансової безпеки підприємств	53
2.3 Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»	59
Висновки за розділом 2.....	64
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	65
3.1 Аналіз ймовірності настання кризових станів в системі управління фінансовою безпекою ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»...	65
3.2 Аналітико-організаційне забезпечення формування стратегії управління фінансовою безпекою ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат».....	73
Висновки за розділом 3.....	78
ВИСНОВКИ.....	79
ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Глобалізаційні процеси, кризові явища та військова агресія створюють значні виклики для економіки України. Важливим чинником стабільності залишається безпека життєдіяльності як окремих суб'єктів господарювання, так і держави загалом. В умовах економічної нестабільності особливу роль відіграють стратегічні галузі, серед яких харчова промисловість займає провідне місце, забезпечуючи базові потреби населення та сприяючи економічному розвитку.

Харчова промисловість України є однією з найважливіших сфер, що активно впливає на внутрішній і світовий ринки. Завдяки значному внеску у ВВП, створенню робочих місць та залученню інвестицій, ця галузь демонструє високий рівень адаптації до складних умов.

Проте нестабільні умови господарювання вимагають нових підходів до управління, особливо у сфері фінансової безпеки підприємств. Все більше уваги приділяється оцінці ризиків, розробці стратегій антикризового управління та запровадженню заходів для зниження загроз. Управління фінансовою безпекою стає ключовим елементом адаптації бізнесу до викликів сучасного економічного середовища, що забезпечить подальшу стійкість і розвиток харчової промисловості України.

На рівні суб'єктів господарювання фінансова безпека є предметом дослідження широкого кола науковців, які зосереджуються на вивченні методів управління фінансовими ризиками, оптимізації ресурсів та підвищенні економічної стійкості підприємств. Серед них, такі науковці, як: О. Арєф'єва, І. Бланк, З. Варналій, О. Вівчар, К. Горячева, О. Головка, О. Губарєв, Н. Жук, О. Кириченко, Л. Парфентій, І. Феофанова, Л. Феофанов.

Розвиток цього напрямку досліджень зумовлений турбулентними умовами зростання ризиків та загроз, в яких ефективно управління фінансовою безпекою стає ключовим фактором стабільності та розвитку галузі. Це підкреслює

важливість подальших досліджень та розробки практичних рекомендацій для забезпечення сталого функціонування підприємств у нестабільному економічному середовищі, що й обумовило актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів аналізу фінансової безпеки підприємств, розроблення методичних і практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Для досягнення цієї мети було поставлено наступні завдання :

- дослідити сутність, завдання фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності;
- здійснити аналіз методичного забезпечення оцінки фінансової безпеки підприємства;
- оцінити вплив економічної нестабільності на рівень фінансової безпеки підприємства;
- оцінити загальні тенденції розвитку молочно-переробної галузі України;
- провести аналітичну діагностику фінансового стану ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» як детермінанта фінансової безпеки підприємств
- здійснити інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»
- оцінити ймовірність настання кризових станів в системі управління фінансовою безпекою ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»;
- розробити рекомендації щодо удосконалення аналітико-організаційного забезпечення формування стратегії управління фінансовою безпекою ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат».

Об'єктом дослідження є процес фінансово-господарської діяльності підприємств в контексті аналізу фінансової безпеки.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, методичних положень здійснення аналізу фінансової безпеки підприємствами.

Основою дослідження є діалектичний підхід, що охоплює сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. При висвітленні теоретичних основ та визначенні дефініцій «безпека», «фінансова безпека», вивченні методичних підходів застосований метод теоретичного узагальнення, групування, порівняння наукових розвідок. Для узагальнення існуючої практики здійснення аналітичної функції управління в контексті методики визначення та забезпечення фінансової безпеки підприємств, а також при розгляді методик складових визначення фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності та обґрунтуванні можливості їх використання було використано методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, методи фінансового аналізу – коефіцієнтний, вертикальний, горизонтальний, абсолютних й відносних різниць. Для візуалізації отриманих результатів дослідження застосовувалися табличний і графічний прийоми.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці (монографії, наукові статті) вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів з питань фінансової безпеки, аналізу господарської діяльності, фінансового аналізу; офіційні документи; публічна інформація органів Державної служби статистики; інформаційні дані підприємства; довідкові та інформаційні видання професійних організацій, інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Суть, завдання фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності

Розробка концепції фінансової безпеки підприємства базується на глибокому розумінні теоретико-методологічних підходів, що враховують сучасні тенденції та виклики. Важливим початковим етапом цього процесу є аналіз і уточнення ключових понять, які формують основу дослідження. Це дозволяє визначити ефективні методи досягнення цілей та розробити комплексні механізми забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Особливу увагу варто приділити термінам «безпека», «економічна безпека» та «фінансова безпека», оскільки вони відіграють ключову роль у формуванні теоретичного підґрунтя дослідження.

Безпека загалом розглядається як стан захищеності особистості, суспільства або суб'єктів господарювання від загроз і ризиків. У свою чергу, економічна безпека визначає здатність економічної системи протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, тоді як фінансова безпека є важливим елементом загальної економічної стабільності підприємства.

Таким чином, системний підхід до аналізу фінансової безпеки передбачає комплексне вивчення її складових, їхнього взаємозв'язку та впливу на діяльність підприємства. Чітке визначення ключових понять та їх методологічне обґрунтування дозволяють створити ефективну концепцію фінансової безпеки, що сприятиме стійкому функціонуванню підприємств в умовах економічної нестабільності.

Поняття «безпека» є предметом активних наукових дискусій, що відображає його багатовимірність і складність. Аналіз представлених у науковій літературі підходів дозволяє визначити, що безпека розглядається як стан

системи, яка не зазнає негативних змін під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, а також як рівень захищеності суб'єкта від загроз. Широка кагорта дослідників трактують безпеку через її протилежність — небезпеку, підкреслюючи необхідність створення умов, за яких ризики та загрози будуть мінімізовані.

Важливим аспектом у визначенні безпеки є її зв'язок із діяльністю, спрямованою на запобігання небезпекам, зокрема, на необхідності активних дій щодо ідентифікації, оцінки та усунення загроз, які потенційно загрожують суб'єктам господарювання або суспільству загалом. З огляду на це розуміємо, що безпека не є статичним станом, а динамічним процесом та потребує постійного моніторингу й адаптації до змінних умов.

В Україні дослідження економічної безпеки активізувалися з середини 1990-х років, коли держава, здобувши незалежність, зіткнулася з викликами забезпечення економічного суверенітету. У цей період відбувалися масштабні трансформації економічної системи, зумовлені переходом до ринкової моделі господарювання, а також впливом глобалізаційних процесів.

З огляду на те, що фінансова стабільність забезпечує життєздатність економічних суб'єктів важливим аспектом економічної безпеки є фінансова складова. Тому необхідність розробки ефективних механізмів управління фінансовими ризиками та забезпечення фінансової стійкості стає критичною умовою для збереження конкурентоспроможності підприємств і макроекономічної стабільності країни.

Перші дослідження фінансової безпеки в Україні були зосереджені переважно на макроекономічному рівні. Вчені визначали фінансову безпеку як здатність фінансової системи країни протистояти внутрішнім і зовнішнім шокам, забезпечуючи стабільний розвиток економіки.

Зокрема, В. М. Геєць визначив фінансову безпеку як «стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків» [28, с. 64]. За твердженням О.І. Барановського «фінансова безпека це ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях

фінансових відносин», а також «якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан» [6]. М. М. Єрмошенко вважає, що «фінансова безпека держави виступає як такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення і в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток» [42, с.114].

Колектив авторів під керівництвом А. Крутової під фінансовою безпекою розуміють «динамічний фінансовий стан, що характеризується стабільною захищеністю пріоритетних фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих ендогенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів» [16, с.132]

Науковці П. Т. Бубенко, С. М. Глухарєв, О. В. Димченко сутність фінансової безпеки визначають через призму «здатності підприємства самостійно розробляти й проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей та завдань корпоративної стратегії, в умовах невизначеного й конкурентного середовища» [7, с. 76]. Автори уточнюють характеристики такого стану підприємства, який зокрема: «дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність підприємства у довгостроковому періоді; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення виробництва; забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства; дозволяє гідно протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і погрозам, що прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству, або змінити небажано структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство; забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень; забезпечує захищеність фінансових інтересів власників підприємства» [7, с. 76]

Пропозицію розглядати фінансову безпеку підприємства як «кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну можливість захисту його пріоритетних, збалансованих фінансових інтересів від визначених реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі фінансової політики підприємства» презентовано Ю.Г. Лисенко [10].

М.М. Парфентій під фінансовою безпекою підприємства розуміє його «динамічний фінансовий стан, що характеризується стабільною захищеністю пріоритетних фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих ендогенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів»

Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук наголошують на важливості інтеграції комплексу заходів економічного та правового характеру, спрямованих на досягнення та підтримку життєздатності підприємства у стратегічний план розвитку підприємства.

О.І. Вівчар відзначає, що управління безпекою є важливою частиною бізнес-культури і має вплив на економічну ефективність, соціальне спрямування і загальну якість бізнесу. Автор наголошує, що безпека виступає гарантією збереження стійких конкурентних позицій та є передумовою ефективного функціонування підприємства в умовах динамічного економічного середовища.

Є.П. Картузов умови забезпечення фінансової безпеки підприємства розглядає через гармонізацію фінансових інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища та персоналу. Він акцентує увагу на наявності стійкої фінансової системи, здатної адаптуватися до загроз і забезпечувати реалізацію фінансових цілей підприємства. Також важливими, на думку автора, є збалансованість фінансових інструментів та постійний розвиток фінансової підсистеми підприємства.

На переконання Ю.О. Хижняк фінансова безпека підприємства є кількісною та якісною детермінантою його фінансового стану та забезпечує

першочерговий захист збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметрами яких є визначається на основі фінансової філософії компанії; розглядає фінансову безпеку як напрямок розвитку фінансової діяльності підприємства, зміцнення стану соціально-економічної безпеки, надійності та безпеки, що свідчить про налагоджену систему ефективного управління фінансами підприємства.

Марченко О. С. також акцентує увагу на важливості захисту підприємства від ризиків для збереження його фінансової стабільності. Фінансова безпека підприємства визначається автором «як захищеність його фінансових інтересів, потенціалу та діяльності від загроз та ризиків, які можуть виникнути як в зовнішньому, так і в внутрішньому середовищі. Метою цього є забезпечення стабільного фінансового стану підприємства та оптимального рівня фінансування бізнес-процесів як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі» [6, с. 145]

Мельник С. І. розглядаючи фінансову безпеку підприємства робить акцент на важливості рівноваги, стійкості та стабільності як основи для ефективного управління фінансовою безпекою підприємства і реалізації стратегічних управлінських рішень в умовах можливих викликів і загроз [15, с. 57].

Я.І. Мулик визначає фінансову безпеку підприємства «як стан захищеності його фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин, який забезпечує захист від впливу як внутрішніх, так і зовнішніх загроз» [2, с. 201], підкреслюючи важливість оцінки результативності фінансової безпеки через такі ключові показники, як фінансова рівновага, платоспроможність, ліквідність та інвестиційна привабливість.

Заслуговує на увагу комплексний підхід до трактування сутності фінансової безпеки підприємства, запропонований Н. Жук, «як системи кількісних та якісних параметрів динамічного фінансового стану підприємства, які характеризують рівень фінансової захищеності від ендогенних і екзогенних загроз та ризиків, уможлиблюють планування та врахування у забезпеченні

реалізації фінансових інтересів, завдань й стратегії, а також передбачають власний розвиток достатніми обсягами ресурсно-інформаційного потенціалу» [2, с. 201].

Отже, науковці по-різному трактували сутність фінансової безпеки. Деякі визначали її через стійкість фінансової системи до ризиків, інші – через якість фінансових інструментів і послуг, що мінімізують негативні впливи.

Систематизація основних підходів, які відображають функціональні характеристики фінансової безпеки підприємства представлено на рис. 1.1

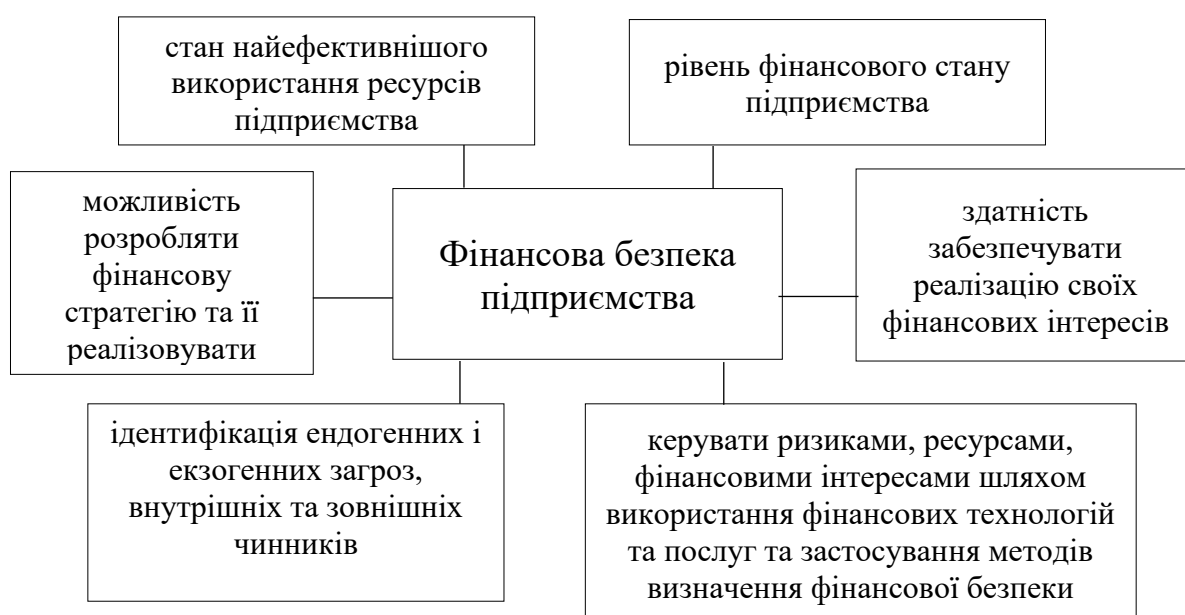

Рисунок 1.1 - Систематизація основних підходів, які відображають функціональні характеристики фінансової безпеки підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [15]

Характеристики фінансової безпеки підприємства тісно пов'язані з конкретними завданнями, які забезпечують її ефективність через комплексний підхід до фінансового управління, стабільності та захисту від можливих загроз.

Одним з основних завдань фінансової безпеки підприємства є забезпечення стабільності його фінансових розрахунків. Реалізація завдання досягається шляхом підтримки такого рівня платоспроможності та ліквідності, який б дозволив підприємству своєчасно виконувати зобов'язання перед постачальниками, контрагентами, працівниками та державними органами.

Не зупиняючись на детальному аналізі кожного із завдань фінансової безпеки підприємства представимо узагальнення проведених нами досліджень із врахуванням критичного аналізу (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Завдання фінансової безпеки підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [18]

Таким чином, фінансова безпека підприємства є складним і багатограним поняттям, яке визначає здатність підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, що включає не лише нейтралізацію ризиків, але й ефективне використання фінансових ресурсів для забезпечення його розвитку та конкурентоспроможності. Забезпечення фінансової безпеки є динамічним процесом, що потребує постійного моніторингу, оцінки та адаптації до змінюваних умов економічного середовища. Важливою частиною цього процесу є розробка стратегічних управлінських рішень, здатних враховувати поточні ризики та сприяти досягненню фінансової рівноваги, платоспроможності та ліквідності підприємства. Дослідження фінансової безпеки включають вивчення її складових, їхнього взаємозв'язку та впливу на фінансову стійкість організації. У зв'язку з цим, необхідність інтеграції економічних, правових і фінансових

заходів стає ключовим фактором для забезпечення стабільного функціонування підприємств і економічної безпеки країни в цілому. Тому фінансова безпека є критичним елементом, що забезпечує стійкість підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

1.2 Методичні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємств

Ефективне управління фінансовою безпекою підприємства передбачає системний підхід, основою якого є постійний моніторинг стану фінансової безпеки на основі відповідних індикаторів фінансового стану та дотримання порогових значень. Це дозволяє підприємству не лише підтримувати фінансову стабільність, а й мінімізувати ризики, пов'язані з несприятливими змінами у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

З огляду на унікальність характеристик кожного підприємства беззаперечним є висновок про відсутність універсальної методики оцінки фінансової безпеки. Тому враховуючи специфіку діяльності, галузеві особливості та масштаби бізнесу актуальності для вітчизняних підприємств набуває потреба у розробці власної системи оцінки фінансової безпеки. Водночас, як гнучкий інструмент, що допомагає підприємствам адаптуватися до змін у ринковому середовищі, методика такої оцінки повинна базуватися на певних принципах. Зокрема, Яструбецька Л.С. серед ключових принципів виділяє наступні:

- «системності (узагальнений показник рівня фінансової безпеки підприємства має складатися з окремих оцінок її складників);
- інтегрованості (оцінка окремих складників фінансової безпеки повинна здійснюватися на основі опрацювання значного обсягу інформації, що отримується з різних джерел);

- доступності (дані для здійснення такої оцінки повинні бути легко доступними для отримання);
- конструктивності (оцінка здійснюється з метою вдосконалення параметрів фінансової діяльності, а не лише заради виявлення прогалин фінансової безпеки, за які відповідальні окремі служби чи працівники підприємства);
- стратегічного бачення (показники, що застосовуються для оцінки рівня фінансової безпеки, повинні враховувати стратегічні цілі розвитку підприємства)» [с. 76].

Виявлення загроз і ризиків, що можуть призвести до кризових явищ, вимагає системного підходу та використання різноманітних джерел інформації. Оперативний та глибокий аналіз фінансових показників, ринкових тенденцій, макроекономічних факторів та внутрішніх процесів дає змогу підприємствам своєчасно реагувати на потенційні загрози, мінімізувати негативні наслідки та зберігати конкурентоспроможність.

На рис. 1.3 представлено основні напрями дослідження фінансової безпеки, джерела інформації та ключові показники, які що дозволяють оцінити ймовірність виникнення кризових явищ на підприємстві.

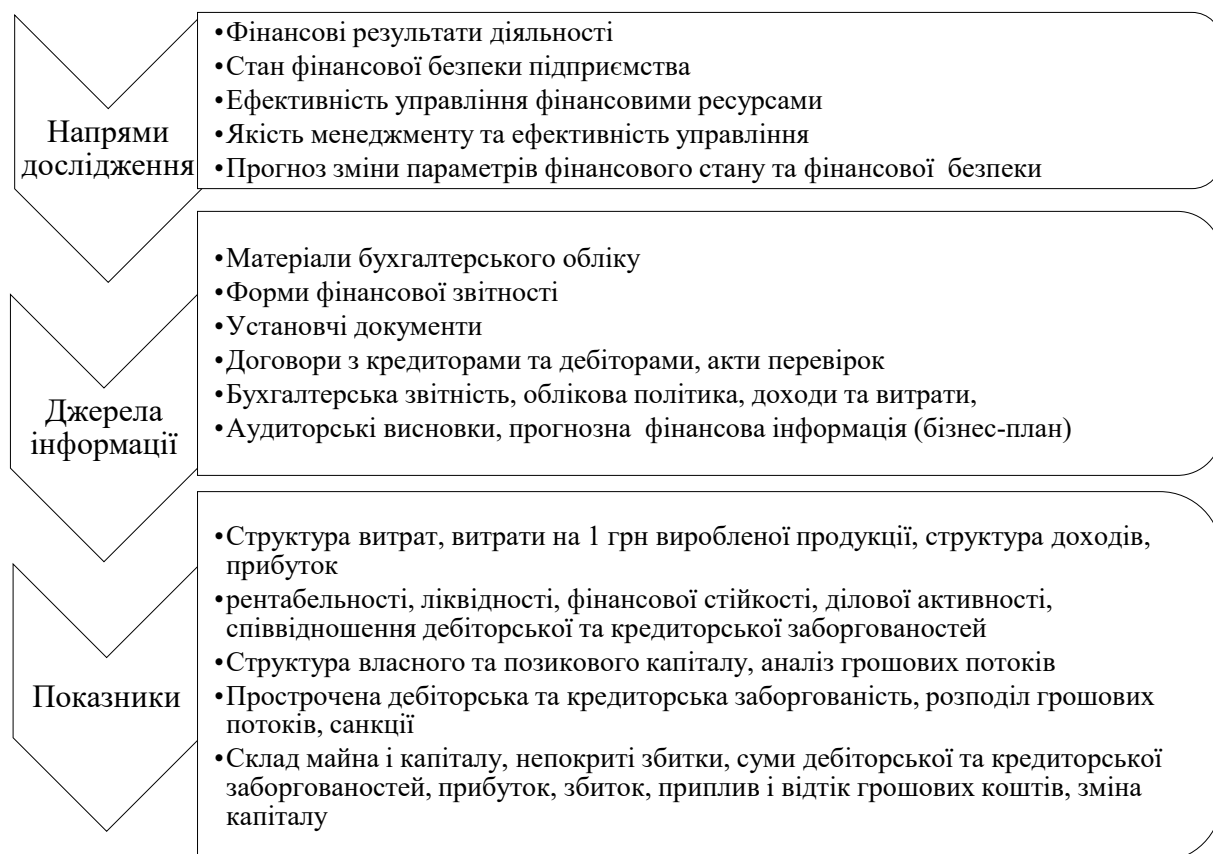

Рисунок 1.3 - Джерела інформації для визначення ймовірності появи кризових явищ та зниження фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено на основі [Новіченко, Л.]

Оцінка фінансової безпеки підприємства важлива як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів. Саме це обумовлює завдання та масштаб, у якому оцінюватимуть фінансову безпеку – чи в цілому по підприємству, чи окремо за структурними підрозділами, чи за окремим проєктом. Порівняльну характеристику зовнішнього та внутрішнього аналізу фінансової безпеки суб'єктів господарювання наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Порівняльна характеристика зовнішнього та внутрішнього аналізу фінансової безпеки підприємства

Критерій порівняння	Зовнішній аналіз	Внутрішній аналіз
Мета аналізу	Оцінка фінансового стану підприємства для ухвалення рішень бенефіціарами особами (інвесторами, кредиторами, державними органами)	Визначення рівня фінансової безпеки для внутрішнього управління, ухвалення стратегічних рішень

Суб'єкти аналізу	Інвестори, кредитори, державні органи, аудитори, конкуренти	Власники, менеджмент, фінансові аналітики підприємства
Джерела інформації	Публічна фінансова звітність, аудиторські висновки, ринкові показники, кредитні рейтинги	Внутрішня управлінська та фінансова звітність, стратегічні плани, операційні дані
Методи оцінювання	Аналіз фінансових коефіцієнтів, рейтингова оцінка, порівняння з конкурентами	Комплексна оцінка фінансового стану, прогнозування ризиків, оцінка ефективності управління фінансами
Об'єкт аналізу	Підприємство загалом	Окремі підрозділи, проєкти, процеси, бізнес-моделі
Частота проведення	Переважно періодично або за запитом зовнішніх стейкхолдерів	Регулярно в межах фінансового планування та контролю
Глибина дослідження	Обмежена доступністю відкритих даних	Детальне дослідження внутрішніх показників і процесів

Джерело: складено автором на основі [яструбецька]

Визначення ключових відмінностей між цими підходами сприяє кращому розумінню їхньої взаємодії та необхідності використання обох видів аналізу для забезпечення комплексної оцінки фінансової безпеки підприємства.

У теорії та практиці фінансового аналізу розроблено велику кількість підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємств (рис. 1.3)

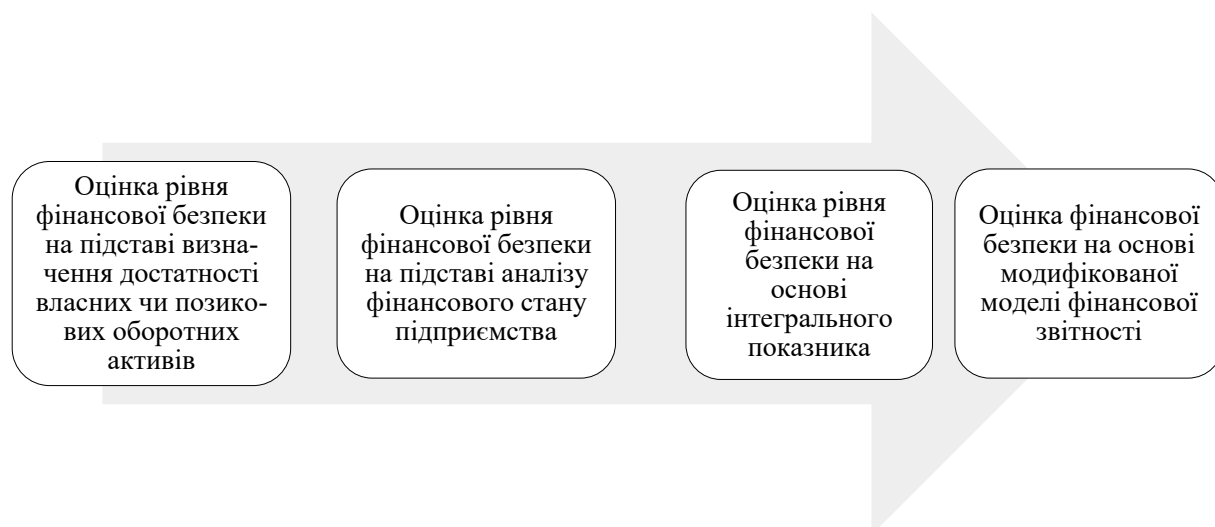

Рисунок 1.3 – Підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено автором на основі [яструбецька]

Перший підхід передбачає диференціацію оцінки за п'ятьма рівнями фінансової безпеки підприємства:

– абсолютна фінансова стійкість та абсолютна безпека ідентифікується якщо підприємство повністю забезпечене власними коштами;

– нормальна фінансова стійкість та нормальний рівень безпеки ідентифікується якщо підприємство використовує лише власні оборотні кошти для формування запасів і забезпечення витрат;

– нестійке фінансовий стан та нестабільний рівень безпеки визначається якщо підприємству недостатньо власних оборотних коштів та має потребу у використанні середньо- та довготермінових позикових коштів;

– критичний фінансовий стан та критичний рівень безпеки характеризується необхідністю додаткового залучення окрім середньо- та довготермінових кредитів також короткострокових позик.

– кризовий фінансовий стан та кризовий рівень безпеки - підприємство неспоможне фінансувати свою діяльність ні власними, ні позиковими ресурсами, що ставить його на межу банкрутства.

Наведений підхід безумовно має свої переваги, в першу чергу, через простоту розрахунку, водночас не позбавлений низки недоліків, а саме:

- такий підхід фокусується лише на оборотних активах, ігноруючи інші важливі аспекти фінансової безпеки, такі як ліквідність, платоспроможність або рентабельність підприємства;

- базуючись на оцінці достатності лише оборотних активів, він не враховує можливі зміни у зовнішньому середовищі, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності, наприклад, економічні кризи чи коливання валютних курсів тощо;

- потенційна можливість маніпулювання показниками оборотних активів, наприклад, шляхом зменшення запасів або подовження терміну розрахунків може призвести до необ'єктивної оцінки рівня фінансової безпеки;

- результати оцінки не забезпечують релевантної інформації для своєчасного виявлення фінансових проблем, що можуть призвести до фінансової кризи, особливо якщо підприємство є суттєво залежним від позикового капіталу.

Більш поширеним у практиці фінансових аналітиків є підхід, який базується на оцінці рівня фінансової безпеки на підставі фінансових показників (табл.1.2).

Таблиця 1.2 - Систематизація показників для діагностування рівня фінансової безпеки підприємства у розрізі науковців

Автор	Показники
Варналій З. С., Мехед А. М.	Коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал, коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності нематеріальних активів, коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності діяльності, коефіцієнт рентабельності капіталу, доступність зовнішнього фінансування, інфляція, динаміка ринку
Ситник Н. С., Джиговська Л. І.	Платоспроможність: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності. Ділова активність: оборотність активів, оборотність запасів, середній термін оплати дебіторської заборгованості, середній термін оплати кредиторської заборгованості. Фінансова стійкість: коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт фінансової стійкості. Прибутковість: чистий прибуток, рентабельність.
Швець Ю. О., Цикало К. С.	Фондовіддача, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості, коефіцієнт зміни оборотності оборотних коштів, коефіцієнт зміни валюти балансу, коефіцієнт зміни чистого прибутку, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів, рентабельність продажу.
Яструбецька Л.	Ліквідність та платоспроможність (коефіцієнт покриття поточний, коефіцієнт покриття загальний, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності); Ділова активність (оборотність дебіторської, кредиторської заборгованостей, оборотність готової продукції, оборотність власного капіталу); Фінансова стійкість (коефіцієнт автономії, коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів, коефіцієнт маневреності власних коштів, коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт фінансової залежності); Показники оцінки майнового стану (коефіцієнти зносу, оновлення, вибуття основних засобів); Прибутковість (прибутковість реалізації, прибутковість активів, прибутковість інвестицій у звичайні акції).
Полтініна О. П.	Показники структури капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт фінансового ризику); Показники ділової активності (коефіцієнт оборотності капіталу, коефіцієнт оборотності активів, оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості);

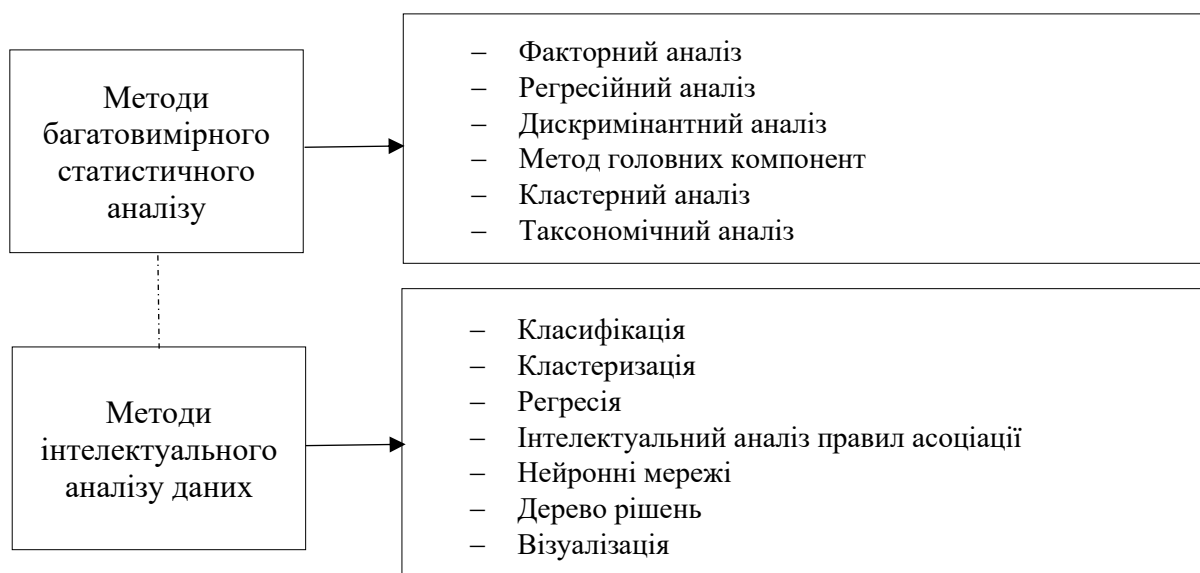
	Показники платоспроможності та ліквідності (коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт поточної платоспроможності, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнт абсолютної ліквідності); Показники рентабельності (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт чистої рентабельності); Показники фінансової стійкості (коефіцієнт покриття, коефіцієнт маневреності).
Павлюк Ю. В., Лактіонова О. А.	Рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продажів, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності основних засобів, коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт покриття, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами, коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості, коефіцієнт чистої виручки, коефіцієнт реінвестування прибутку.
Іпполітова І. Я., Сичова А. О.	Коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт покриття, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рентабельність діяльності.
Нетудихата К. Л., Жукова В. Є.	Коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт маневреності робочого капіталу, коефіцієнт маневреності власних обігових коштів, коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами запасів, коефіцієнт покриття запасів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт фондоддачі, коефіцієнт оборотності обігових коштів, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності готової продукції, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.
Квасницька Р. С., Доценко І. О., Матвійчук Л. О.	Показники ліквідності та платоспроможності (коефіцієнт абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, поточної ліквідності (покриття)); Показники фінансової стійкості (коефіцієнт автономії, фінансування, фінансової стійкості); Показники ділової активності (коефіцієнт оборотності активів, оборотності власного капіталу); Показники результативності діяльності (рентабельність активів, власного капіталу, продажу).
Хижняк Ю.О.	Показники майнового стану (коефіцієнт постійності активів, зносу основних засобів, питома вага дебіторської заборгованості у майні, коефіцієнт мобільності активів); Показники ліквідності (коефіцієнт поточної ліквідності, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності); Показники фінансової незалежності (коефіцієнт концентрації власного капіталу, фінансової стабільності, фінансової стійкості); Показники ділової активності (оборотність коштів у розрахунках, оборотність запасів, оборотність кредиторської заборгованості, оборотність власного капіталу, оборотність мобільних активів, оборотність сукупного капіталу); Показники ефективності діяльності (рентабельність сукупного капіталу, власного капіталу, основних засобів, валова рентабельність реалізованої продукції, чиста рентабельність реалізованої продукції).

Представлена інформація дозволяє розподілити показники за значимістю у 3 групи. Встановлено, що найбільш важливими показниками для аналізу фінансової безпеки є коефіцієнти ліквідності (абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності), а також показники, що оцінюють маневреність капіталу та фінансову стійкість (автономії, фінансування).

Показники рентабельності та оборотності активів і капіталу утворюють групу показників другого порядку, оскільки вони допомагають оцінити ефективність діяльності та здатність підприємства до відновлення своїх фінансів у довгостроковій перспективі.

Водночас, оскільки підприємства функціонують у динамічному середовищі, їх фінансова безпека багато в чому залежить від взаємодії з іншими суб'єктами господарювання: конкурентами, постачальниками, споживачами, інвесторами та державними органами. Тому узгодженість фінансових інтересів усіх сторін є критичною для досягнення фінансової стабільності підприємства.

З поміж інших, наведених на рис. 1.3 підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, на особливу увагу заслуговує інтегральна оцінка. Її сутність полягає в узагальненні множини показників, що характеризують фінансову безпеку підприємства, в один узагальнений (інтегральний) показник. Основний принцип такої оцінки – агрегування різних фінансових, економічних та виробничих параметрів за допомогою методів багатовимірного статистичного та інтелектуального аналізу, а також методів експертного оцінювання (рис. 1.4).

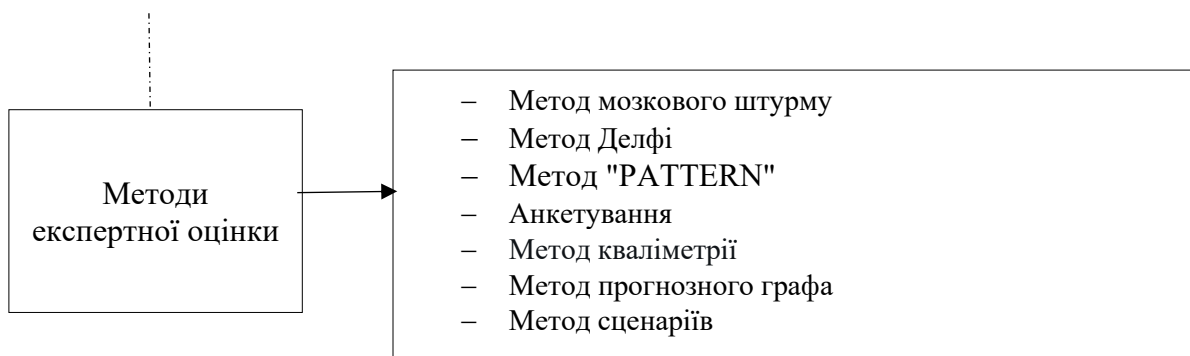

Рисунок 1.4 - Методи інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємств

Джерело: розроблено авторами на основі []

Головною перевагою такої оцінки є можливість не лише аналізувати поточний стан фінансової безпеки підприємства, але й прогнозувати майбутні тенденції. Водночас акцентуємо увагу, що ефективність цього підходу значною мірою залежить від обґрунтованого вибору складників побудованої моделі та їх кількості, вагових коефіцієнтів, а також методики розрахунку.

Підвищення інформативності та комплексності діагностики фінансової безпеки підприємства забезпечує матричний підхід, запропонований науковцями Докієнко Л.М., Гринюк Н.А., Лапко О.О. та Крамарев Г.В. (табл.1.2).

Таблиця 1.2 - Матриця діагностики внутрішніх фінансових загроз фінансовій безпеці корпоративного підприємства на основі використання коефіцієнтної моделі []

Тенденції	Стан показників першого рівня	Стан показників другого рівня	Оцінка	Рівень фінансової безпеки
Нормативне значення	Дуже добре	Покращення	Ідеально	Абсолютний
	Нормально - дуже добре		Дуже добре	Високий
	Нормально	Стабільність	Добре	Нормальний
Невідповідність нормативам	Задовільна - нормальна		Нормально	Прийнятний

	Незадовільна - задовільна	Погіршення	Задовільно	Задовільний
	Незадовільний		Незадовільно	Незадовільний

До групи показників першого рівня автори методики включили коефіцієнти: структури капіталу, забезпеченості власними оборотними коштами, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [Докієнко Л. М., с. 187].

Групу показників, для яких зазвичай не встановлюються нормативні значення, або показників другого рівня утворюють: абсолютні показники фінансової стійкості, показники структури грошових потоків, ділової активності та ефективності використання позикового капіталу. Для їх оцінки використовуються наступні умови: «Покращення»; «Стабільність»; «Погіршення» [Докієнко Л. М., с. 187].

Таким чином, на основі модифікованої моделі фінансової звітності діагностика фінансового стану суб'єкта господарювання проводиться за трьома напрямками: фінансової стійкості (IFS), платоспроможності (IS), ризику (IR) та їх взаємозв'язку (табл. 1.3).

Розрахунок індикаторів фінансової стійкості (IFS), платоспроможності (IS) та фінансової безпеки або ризику (IR) здійснюється за наступними формулами [Докієнко Л. М. !!!!!!!]:

$$I_{FS} = E - NFA = FA - D ; \quad (1.2)$$

$$I_S = M_{FA} - D = E - NM_{FA} ; \quad (1.3)$$

$$I_R = E - NLN_{FA} , \quad (1.4)$$

де E - власний капітал;

D - борговий або позиковий капітал;

NFA, FA - нефінансові та фінансові активи;

M_{FA}, NM_{FA} - мобільні та немобільні фінансові активи.

Таблиця 1.3 - Матриця діагностики внутрішніх фінансових загроз фінансовій безпеці підприємства на основі модифікованої моделі фінансової звітності []

Шкала фінансової стійкості		Шкала платоспроможності	Шкала фінансових ризиків	Рівень фінансової безпеки
Загальна	Диференційована			
Фінансова стійкість	Досконала $NM_A < E < EA$ $NM_{FA} < I_{FS} < FA$	Абсолютна платоспроможність $0 < D < M_{FA}$ $NM_A < E < EA$ $0 < I_S < M_{FA}$	Максимальна незалежність $NM_A < E < EA$ $NM_{FA} NLN_{FA} < I_R < LA$	Абсолютний
	Достатня Стійкість $0 < NFA < E < NMA$ $0 < I_{FS} < NM_{FA}$	Гарантована платоспроможність $M_{FA} < D < FA$ $NFA < E < NM_A$ $-NM_A < I_S < 0$	Оптимальна надійність $0 < NFA < E < NM_A$ $LN_{FA} < I_R < NM_{FA} NLN_{FA}$	Високий
Фінансова рівновага	$I_{FS} = 0, I_S < 0, I_R > 0$			Нормальний
Фінансова нестабільність	Напруженість $0 < NLN_{FA} < E < NFA$ $-LN_{FA} < I_{FS} < 0$	Потенційна платоспроможність $FA < D < LA$ $NLN_{FA} < E < NFA$ $-NM_{FA} NLN_{FA} < I_S - NM_A$	Відносна безпека $NLN_{FA} < E < NFA$ $0 < I_R < NLN_{FA}$	Прийнятний
	Прийнятна зона ризику $0 < E < NLN_{FA}$ $-NFA < I_{FS} < -LN_{FA}$	Неплатоспроможність $LA < D < EA$ $0 < E < NLN_{FA}$ $NM_A < I_S < -NM_{FA} NLN_{FA}$	Критичний ризик $0 < E < NLN_{FA}$ $-NLN_{FA} < I_R < 0$	Низький

* NM_A - довгострокові фінансові вкладення та усі види дебіторської заборгованості;

EA - обсяг економічних активів;

LA - ліквідні активи;

LN_{FA} - ліквідні нефінансові (поточні) активи;

NM_{FA} - немобільні фінансові активи;

NLN_{FA} - ліквідні нефінансові активи.

Відповідно до розглянутої методики межі фінансової безпеки підприємства та ризик його діяльності будуть визначатися залежно від його знаходження в одному з трьох станів: стабільності, рівноваги та нестабільності.

1.3 Економічна нестабільність як детермінанта впливу на рівень фінансової безпеки підприємства

Рівень фінансової безпеки підприємства є результатом взаємодії численних факторів, серед яких важливі місця займають як позитивні, так і негативні чинники. Однак найбільшу загрозу для фінансової стабільності підприємства несуть саме негативні фактори, такі як економічна нестабільність. В умовах економічної невизначеності підприємства стикаються з численними труднощами, що значно ускладнює їхню діяльність. Отже, чітке розуміння цього явища в контексті розробки ефективних стратегій управління фінансовою безпекою підприємства має як теоретичне, так і прикладне значення.

Економічна нестабільність, зокрема, впливає на здатність компанії правильно планувати та реалізовувати стратегію розвитку. В таких умовах важко передбачити майбутнє та прийняти економічно обґрунтоване ефективне управлінське рішення. Це сприяє розвитку деструктивних впливів зовнішніх чинників, серед яких коливання валютних курсів, інфляція, зміни в податковій політиці тощо.

У наукових колах до сьогодні не сформовано єдиного підходу щодо визначення економічної нестабільності. Різноманітність аспектів цього явища дозволяє розглядати його як макроекономічну нестабільність, так і нестабільність на окремих рівнях підприємств.

Виходячи з цього, поняття економічної нестабільності може набувати різних трактувань залежно від рівня аналізу – державного чи підприємницького. Водночас, варто відзначити, що спільним для обох підходів є наслідки її впливу на ефективність управління економічними процесами на різних рівнях.

У широкому розумінні під макроекономічною нестабільністю часто розуміють втрату мобільності економічної системи держави, її неспроможність адаптуватися до змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі та внутрішніх процесах.

Колектив авторів під керівництвом М. І. Скрипниченко під макроекономічною нестабільністю розуміють «втрату мобільності, динамічності та гнучкості економічної системи, нездатність своєчасно й повною мірою пристосуватись до змін внутрішніх умов її функціонування та навколишнього середовища» [16, с. 532].

Талавирия М. П., Дворник І. В., Македон Г. М. розглядають макроекономічну нестабільність більш вузько, «як відхилення від нормального процесу розвитку» [15, с. 86].

На переконання Сегеди Л. М., «макроекономічна нестабільність – це такий тривалий динамічний стан, який відображає хаотичну зміну ключових макроекономічних показників (ВВП, інфляція, валютний курс, грошова маса, сальдо торгового балансу) разом із розбалансованістю і зниженням ефективності реалізації функцій головних державних інституцій, що призводить до уповільнення економічного зростання або прояву кризових явищ» [12, с. 348].

Таким чином економічна нестабільність виникає внаслідок комбінації зовнішніх і внутрішніх факторів, розуміння причин яких дозволяє прогнозувати можливості наслідки та розробляти стратегії подолання їх негативного впливу (рис. 1.5).

Протягом останніх трьох років макроекономічну нестабільність пов'язують насамперед із «безпосереднім деструктивним впливом активних військових дій на території України (зокрема: фізичними руйнуваннями основних засобів та економічної інфраструктури, неможливістю здійснювати економічну діяльність в умовах воєнних дій на локальних напрямках; ракетно-дроновими атаками та ін.), нестачею кваліфікованої робочої сили, а також ймовірним збільшенням макроекономічних диспропорцій» [економ безс війни].

Одним із ключових внутрішніх факторів, що впливають на макроекономічну нестабільність є інфляція. В Україні інфляція є складним явищем, яке визначається як внутрішніми макроекономічними проблемами, так і впливом зовнішніх шоків.

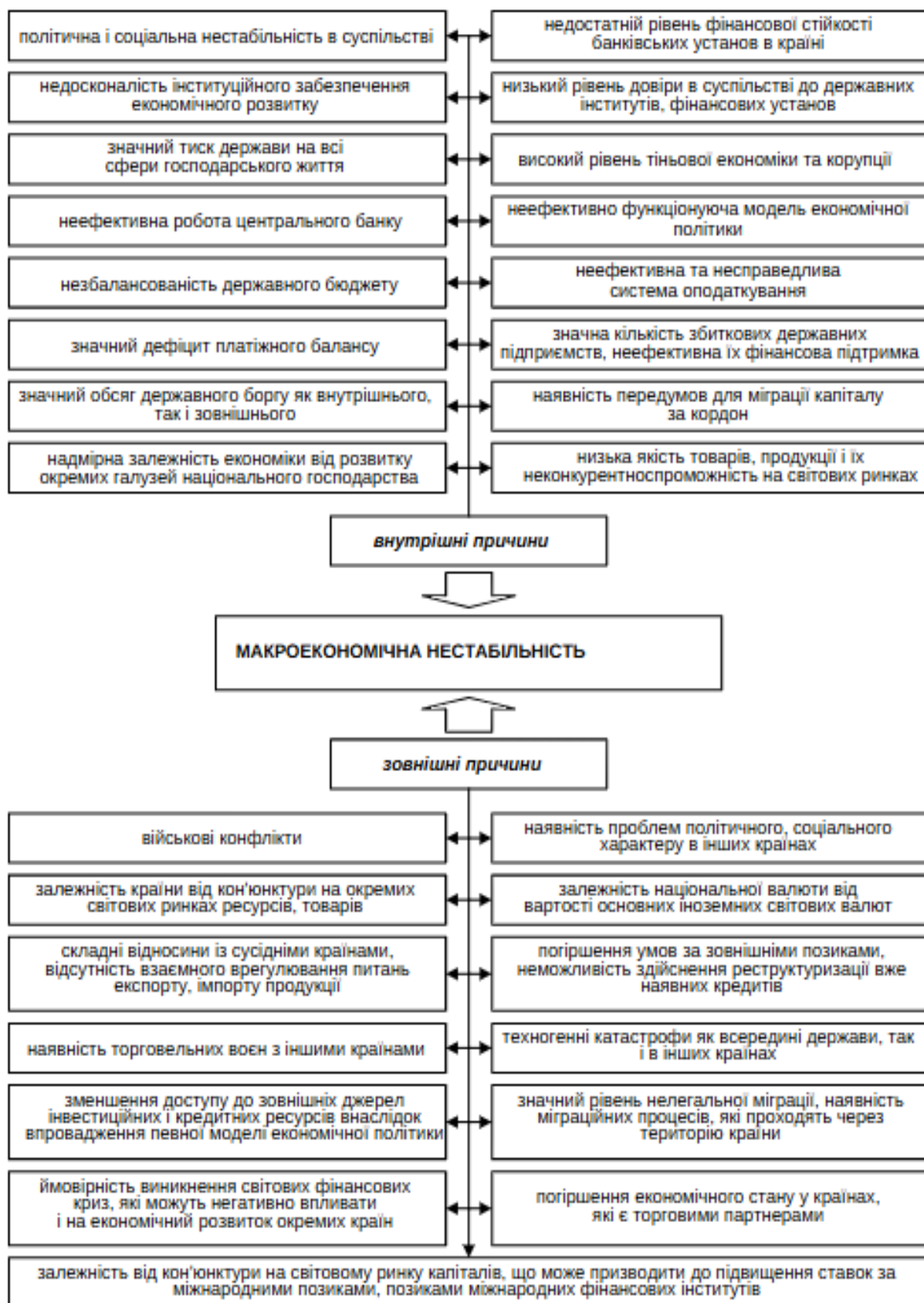

Рисунок 1.5 - Причини виникнення макроекономічної нестабільності

Джерело: складено авторами на основі [10; 5–7]

Високі темпи інфляції, що призводить до зростання цін на сировину, енергоносії, а також робочу силу, можуть серйозно загрожувати фінансовій безпеці підприємства. Як наслідок – обмеження можливостей реалізації таких важливих фінансових інтересів підприємства, як забезпечення стабільності грошових потоків, зростання рентабельності власного капіталу та ефективне управління витратами.

Щодо розуміння економічної нестабільності на мікрорівні Парфентій Л. А. пропонує розглядати «нестабільність економічного середовища підприємства» як нестабільність його зовнішнього економічного середовища, складовими якого є макро– та мікросередовище.

Макросередовище, на думку автора «містить елементи, які не знаходяться у постійному зв'язку з суб'єктом підприємництва, але опосередковано впливають на нього. Основними елементами макросередовища підприємства є: економічне, політичне, соціальне, природне, екологічне та технологічне» [монографія]. Мікросередовище, в свою чергу, являє собою середовище, що безпосередньо та постійно впливає на підприємство. До його складу входять: постачальники, споживачі, державні органи, конкуренти, посередники та робоча сила [71].

Узагальнення наукових підходів щодо розуміння сутності терміну «економічна нестабільність» представлено на рис. 1.6.

Рисунок 1.6 – Підходи щодо сутнісного розуміння поняття «економічна нестабільність» [Парфентій Л. А.]

Таким чином, економічна нестабільність є багатогранною категорією, зумовленою значною кількістю чинників, прояв яких має безпосередній вплив на пріоритетні фінансові інтереси підприємства, серед яких:

- «зростання рівня дохідності власного капіталу (рівня фінансової рентабельності)
- достатність сформованих фінансових ресурсів на всіх етапах майбутнього розвитку підприємства
- високий рівень інвестиційної активності і ефективність інвестицій
- фінансова стабільність підприємства в процесі його розвитку» [монограф].

Висновки за розділом 1

Загалом, фінансова безпека підприємства є багатогранним поняттям, що охоплює не лише фінансовий стан, а й здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища та ефективно управляти ризиками. Досягнення фінансової безпеки вимагає комплексного підходу, що включає стратегічне планування, управління ліквідністю та фінансовими потоками, а також гармонізацію фінансових інтересів із зовнішнім середовищем.

Проведено дослідження сутності макроекономічної нестабільності, визначення її основних ознак. Встановлено, що макроекономічна нестабільність зумовлена значною кількістю чинників, досить часто є наслідком циклічного розвитку економічних систем. Розглянуто причини виникнення макроекономічної нестабільності, які були поділені на дві групи: внутрішні та зовнішні. Це дозволило оцінити потенційні наслідки впливу економічної нестабільності на фінансову безпеку вітчизняних підприємств.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальні тенденції розвитку молочно-переробної галузі України

Молочна промисловість є однією із провідних галузей харчової промисловості, розвиток якої поєднує інтереси виробників молочної продукції, виробників сировини для виробничих процесів молокопереробних підприємств та споживачів, а продукція є важливою складовою частиною раціону людини. Тому питання збереження фінансової безпеки українських виробників молочної продукції набуває особливого значення.

З початку війни українська молочна галузь стикається з безпрецедентними викликами, пов'язаними з перебоями енергозабезпечення через ворожі обстріли, погодними аномаліями, логістичними проблемами та несприятливими умовами на зовнішніх ринках. Війна спричинила і припинення діяльності деяких молокопереробних підприємств, які опинилися на тимчасово-окупованих територіях та регіонах активних бойових дій. Зокрема, це стосується Сумської, Чернігівської, Херсонської, Харківської та Миколаївської областей, де молочна галузь була добре розвинена. Призупинили свою діяльність такі підприємства, як Ічнянський молочноконсервний комбінат, «Куликівське молоко» в Чернігівській області, молокозаводи у Павлограді, Шостці, Кременчуці, а також компанія PepsiCo у Київській області тощо.

Означену тенденцію підтверджує аналіз динаміки індексу виробництва молочної продукції за 2013-2023 роки (рис. 2.1). Російська агресія та військові дії, що почалися в лютому 2022 року, серйозно вплинули на виробничі процеси в агропромисловому комплексі та спричинили найвищі темпи падіння виробництва молочної продукції у 2022 році. Багато молочних ферм і переробних підприємств опинилися в зоні бойових дій, що призвело до пошкодження обладнання, припинення роботи підприємств та зниження обсягів виробництва.

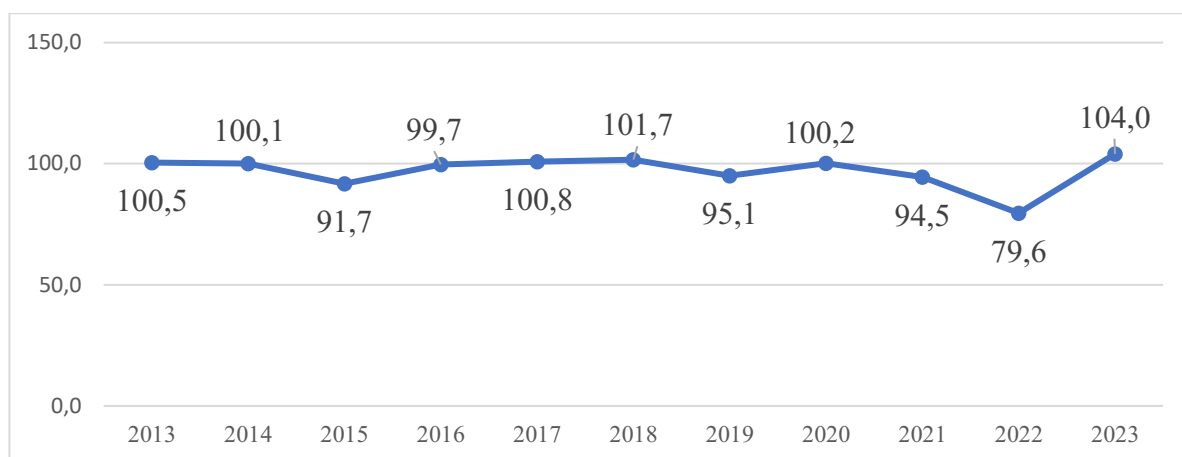

Рисунок 2.1 – Динаміка індексу виробництва молочної продукції за 2013-2023 роки, %

Джерело: побудовано автором на основі []

Виклики та інші зовнішні фактори для виробників та переробників молока були зумовлені, в тому числі, і ускладненням експорту та імпорту молочної продукції через блокування спочатку портів Чорного моря, пізніше сухопутного кордону з боку Польщі, а потім і словацькими й угорськими перевізниками. Як наслідок, вартість доставки у першому випадку до деяких країн-імпортерів зросла майже в п'ять разів.

Незважаючи на те, що вітчизняні компанії швидко переорієнтувалися на вивіз продукції суходолом, необхідність постійно змінювати маршрути призвела до втрат продукції через порушення термінів її придатності та псування. Як наслідок – втрата іноземних клієнтів.

За підрахунками Європейської Бізнес Асоціації, «в середньому один день простою вартує одній компанії втрат у розмірі близько 1 млн. грн. При цьому. аналітики ринку відзначають, що від такої ситуації однаково потерпають як імпортери, так і експортери, адже 49% компаній ввозять продукцію в Україну. Водночас 25% товарів прямують до Польщі, 15% — до Німеччини, а також до інших країн Балтії, Західної Європи, США, Канади, країн Азії та Африки» [20].

Таким чином, з початком війни Україна поступово втрачає конкурентні позиції на зовнішніх ринках. За даними експертно-аналітична служби Спілки молочних підприємств України, «загальні обсяги зовнішньої торгівлі

молокопродуктами у січні 2024 року (\$36,9 млн) знизилися на 13,2% проти рівня грудня-2023 (\$42,5 млн)» [].

Загрозою для фінансової безпеки вітчизняних виробників молочної продукції стало падіння обсягів експорту молочної продукції, які на початку 2024 року досягли найнижчого рівня з березня 2022 року. Основною причиною стала втрата цінової конкурентоспроможності української продукції через значне здорожчання молочної сировини наприкінці 2023 року. Це ускладнило вихід українських виробників на зовнішні ринки, зменшуючи їхні експортні можливості.

Як наслідок - обсяги імпорту молокопродуктів в Україну у січні 2024 року у 1,93 рази перевищували обсяги експорту, в той час як у січні-2023 відповідний показник складав лише 1,07 рази [Зовнішня торгівля молокопродуктами].

Водночас, за підсумками 2024 року «на фоні дефіциту молочних жирів та підвищення цін на вершкове масло та інші біржові товари у світі експорт молочної продукції з України знову перевищив обсяги імпорту, що сприяло стабілізації цін на молочні продукти на внутрішньому ринку.

Динаміку основних показників зовнішньої торгівлі України молоком і молочними продуктами за 2013-2024 рр. представлено на рис.2.2.

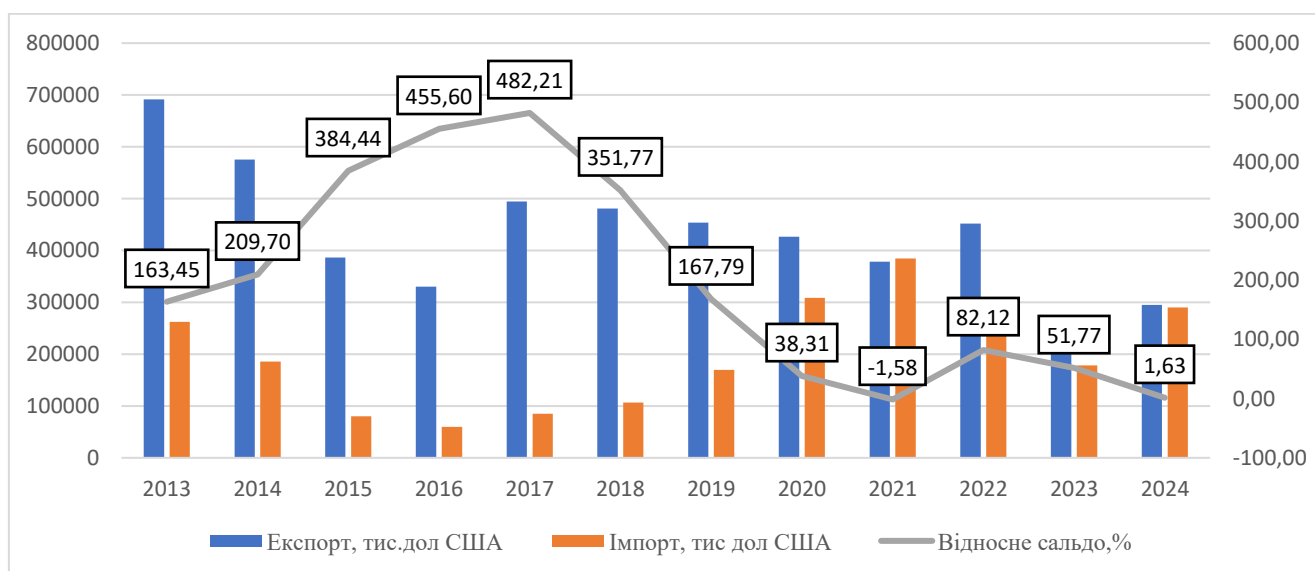

Рисунок 2.2 – Динаміка основних показників зовнішньої торгівлі України молоком і молочними продуктами за 2013-2024 рр., тис. дол. США

Джерело: побудовано автором на основі []

Аналіз показників зовнішньої торгівлі молоком і молочними продуктами за 2013–2024 роки свідчить про значні зміни у співвідношенні експорту та імпорту. У період 2013–2017 років Україна мала стабільні позиції як експортера, адже експорт продукції суттєво перевищував обсяг імпорту, досягаючи свого піку у 2017 році. Проте з 2018 року спостерігаємо скорочення обсягів торговельного сальдо (особливо критичною ситуація стала у 2021 році), що засвідчує про втрату конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Протягом 2022–2024 років співвідношення обсягів експорту та імпорту молока і молочних продуктів поступово скорочувалося, що вказує на зміну торговельної структури, втрату позицій на міжнародних ринках та підвищену залежність від імпоротної продукції. Зокрема, у 2022 році внаслідок вимушеної міграції населення, спричиненої повномасштабним вторгненням, «відбулося стрімке зниження споживання молока та молочної продукції. Як результат, експорт у цей період став порятунком для галузі і зріс порівняно з 2021 роком на 19,4%» []

Отже, через три роки після початку повномасштабної війни молочна галузь України реагує на всі виклики сьогодення, намагається постійно адаптуватись та трансформуватись. Вищезначене змусило підприємства переглядати свої стратегії для забезпечення безперервності виробничих процесів і фінансової стабільності.

Моніторинг інформаційних джерел та останніх наукових публікацій присвячених дослідженням впливу війни між Україною та РФ на фінансову безпеку вітчизняних виробників молочної продукції дозволив сформулювати узагальнену класифікацію таких чинників у розрізі факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, а також факторів взаємодії з партнерами та ринком (табл.2.1).

Забезпечення фінансової безпеки підприємств молочної галузі є комплексним процесом, який охоплює низку заходів, методів та інструментів захисту фінансових інтересів підприємства та його стейкхолдерів.

Таблиця 2.1 - Класифікація чинників впливу на фінансову безпеку підприємств молочної галузі в Україні в умовах війни

Ознака	Вид
Чинники зовнішнього середовища	
Політичні та безпекові	Військові дії Зміни в державній політиці та нормативно-правовому регулюванні галузі основі Мобілізація персоналу
Економічні	Інфляція Коливання валютних курсів Обмеження внутрішнього попиту Відсутність дієвих заходів державного стимулювання інвестиційної активності у секторі виробництва молочної продукції
Соціально-демографічні чинники	Вимушена міграція населення Зниження купівельної спроможності споживачів Зміни споживчих звичок
Чинники внутрішнього середовища підприємства	
Фінансові	Зростання витрат на безпеку: додаткові витрати на забезпечення фізичної безпеки виробничих потужностей, страхування військових ризиків, охорону персоналу. Недостатність оборотних коштів для покриття витрат на виробництво через зростання витрат на сировину, енергоносії та транспорт. Зростання вартості позикового капіталу
Виробничі та технологічні	Фізичне знищення виробничих потужностей, інфраструктури підприємств або їх суттєве пошкодження Порушення виробничих процесів Зниження продуктивності праці через нестачу робочої сили або пошкодження техніки Відсутність внутрішніх інвестицій у модернізацію виробничих потужностей та розвиток інноваційних технологій
Чинники взаємодії з партнерами та ринком	
Ринкові чинники	Цінова конкуренція Зниження попиту на молочну продукцію вітчизняних виробників внаслідок зростання імпорту молочної продукції
Партнерські відносини	Порушення зв'язків з контрагентами Зміни в графіках поставок сировини Порушення вітчизняних та міжнародних логістичних зв'язків.
Експортні	Скорочення ринків експорту через обмеження міжнародної торгівлі, санкції, зміни в попиті на молочну продукцію

Джерело: систематизовано авторами на основі [1-4]

Він передбачає оцінку та управління фінансовими ризиками, моніторинг та аналіз фінансового стану компанії, оптимізацію ресурсів тощо. При цьому, система управління фінансовою безпекою підприємства має забезпечувати не

лише його захист від негативних ризиків, але й стратегічне планування сталого розвитку в умовах економічної та політичної нестабільності.

Отже, ідентифікація зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на фінансову безпеку підприємства є важливою умовою для ефективного управління. Це надає можливість менеджменту компаній оперативно адаптуватися до змінних умов ринку та розробити відповідні управлінські рішення та стратегії для зменшення можливих втрат.

Одним з факторів впливу на фінансову безпеку вітчизняних виробників молочної продукції, як зазначено у табл. 2.1 є ринкова позиція підприємства. Компанії з високою ринковою потужністю, здатні визначати основні тренди у розвитку відповідної галузі. Це дозволяє їм адаптуватися до економічних коливань, зберегти доходи в умовах конкурентного тиску та мати більше можливостей для управління активами і капіталом. Водночас домінування на ринку може зробити компанію вразливою до змін у споживчих вподобаннях. Особливо ризиковано це в умовах швидких технологічних змін, коли гнучкість і здатність до інновацій стають важливішими за домінування на ринку.

Дослідження ринкової потужності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» здійснено за даними аналітичної платформи YC Market. Оцінити вплив компанії на економіку країни в цілому, відображаючи її масштаб її основної діяльності у межах сукупної виручки відповідного сектору, ринку і субринку дозволяє система показників наведена на рис.2.3.

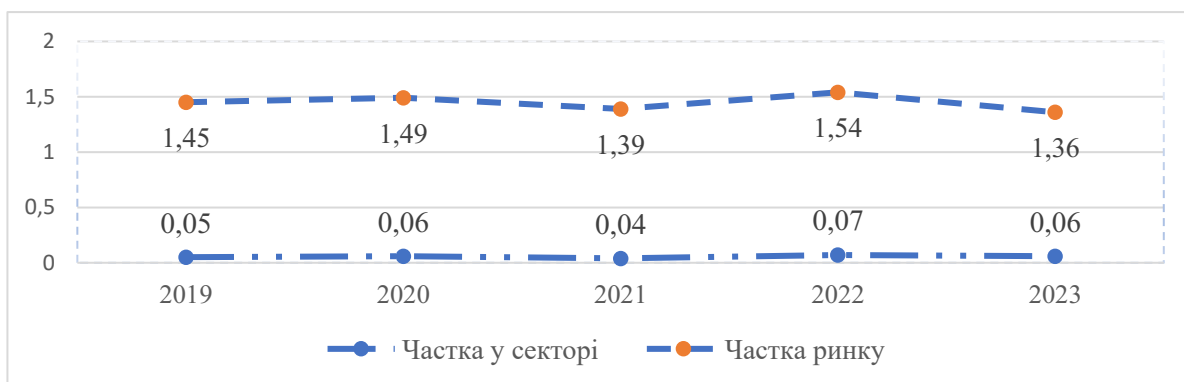

Рисунок 2.3 – Динаміка ринкової частки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за обсягом виручки у секторі її основної діяльності та ринку у 2019-2023 роках, % [50]

За даними аналітичної платформи YC Market ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» є одним з 40263 суб'єктів господарювання харчової промисловості, «що вказує на належність компанії до великого сегменту ринку і високий рівень конкуренції у цій галузі» [50].

Щодо частки на субринку, то станом на 31.12.2024 року за даними аналітичної платформи YC Market не перебувають у стадії припинення 1438 суб'єктів господарювання, у тому числі 385 ФОП, з основним кодом виду економічної діяльності 10.51 «Перероблення молока, виробництва масла та сиру» [50] (рис.2.4).

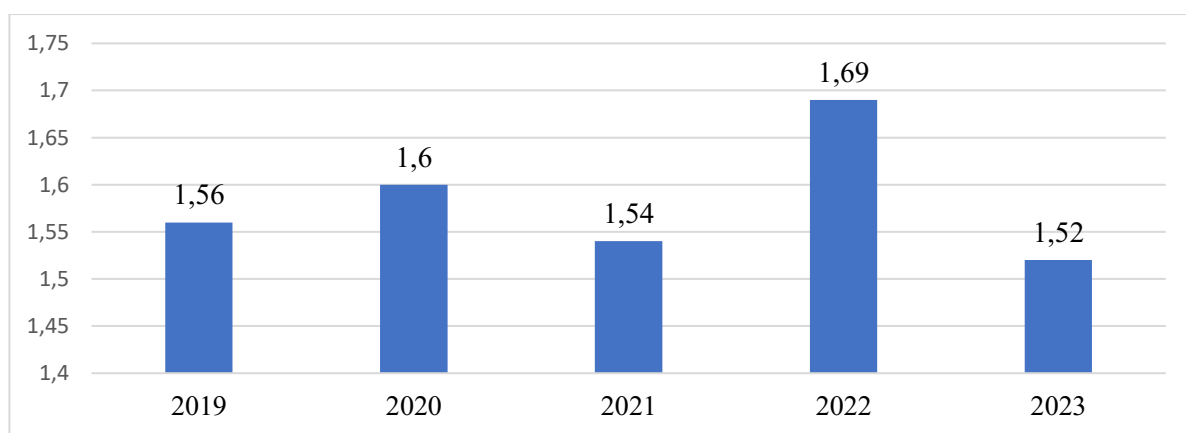

Рисунок 2.4 – Динаміка частки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» на субринку 10.51 «Перероблення молока, виробництва масла та сиру» у 2019-2023 роках, %

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Наведена на рис. 2.4 динаміка показника вказує на невисоку ринкову потужність ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» у секторі прямих конкурентів - суб'єктів господарювання з основним кодом виду економічної діяльності 10.51 «Перероблення молока, виробництва масла та сиру» протягом усього аналізованого періоду.

Варто відмітити, що позиція компанії у рейтингу залежить не тільки від її ринкової потужності, а й від загальної кількості компаній у секторі, на ринку чи субринку. На рис. 2.5 представлено динаміку рангової позиції ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» у 2019-2023 роках серед інших

компаній, поранжованих за обсягом виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

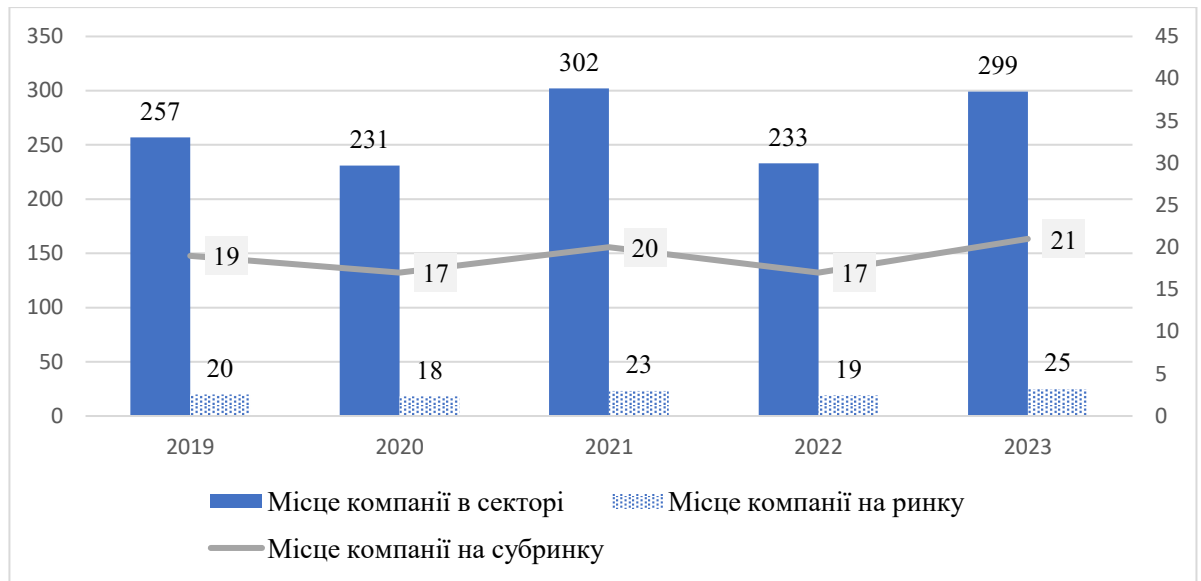

Рисунок 2.5 - Рангова позиція ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» серед інших компаній на ринку її основної діяльності, поранжованих за обсягом виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг у 2019-2023 роках

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Результати дослідження регіонального конкурентного середовища ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» (табл.2.2, рис. 2.6), дають підстави для висновків, про стабільно стійку позицію комбінату на регіональному ринку молочної продукції. Компанія нарощує обсяги виробництва і реалізації продукції.

Таблиця 2.2 – Ринкова потужність ТОП -10 суб'єктів господарювання Черкаської області з основним кодом виду економічної діяльності 10.51 «Перероблення молока, виробництва масла та сиру» за 2021-2023 роки, тис. грн [50]

Суб'єкт господарювання	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення		Темп приросту, %	
				2022 р від 2021 р.	2023 р від 2022 р.	2022 р від 2021 р.	2023 р від 2022 р.
1. ТОВ «Клуб сиру»	1611447	1521020	1780338	-90427	259318	94,39	117,05
2. ПрАТ «ЮРІЯ»	1688301	1622725	1600774	-65576	-21951	96,12	98,65

3. ТДВ «Золотоніський маслоробний комбінат»	1167032	1165371	1391103	-1661	225732	99,86	119,37
4. ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»	1090119	1228396	1276471	138277	48075	112,68	103,91
5. ТОВ«СИРОРОБ	378002	564836	1274297	186834	709461	149,43	225,60
6. ПП «ІМПЕРІАЛ ПЛЮС»	530829	794109	902134	263280	108025	149,60	113,60
7. ТОВ «ЮРІЯ-Україна»	59550,2	99805,4	129742	40255,2	29936,6	167,60	129,99
8. ТОВ «АВІС – 1»	37538,2	41937,8	44536,3	4399,6	2598,5	111,72	106,20
9. ТОВ «ЧЕРКАСИМОЛПРОМ»	-	20633,2	25551	20633,2	4917,8	100,00	123,83
10. ТОВ «СИР-МАЙСТЕР ЮА»	15930,4	11780,6	11998,8	-4149,8	218,2	73,95	101,85

Джерело: складено автором на основі [50]

Доля переробників молока та виробників масла та сиру Черкаської області, розрахована за обсягом виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг Топ-10 у 2021-2023 роках, %

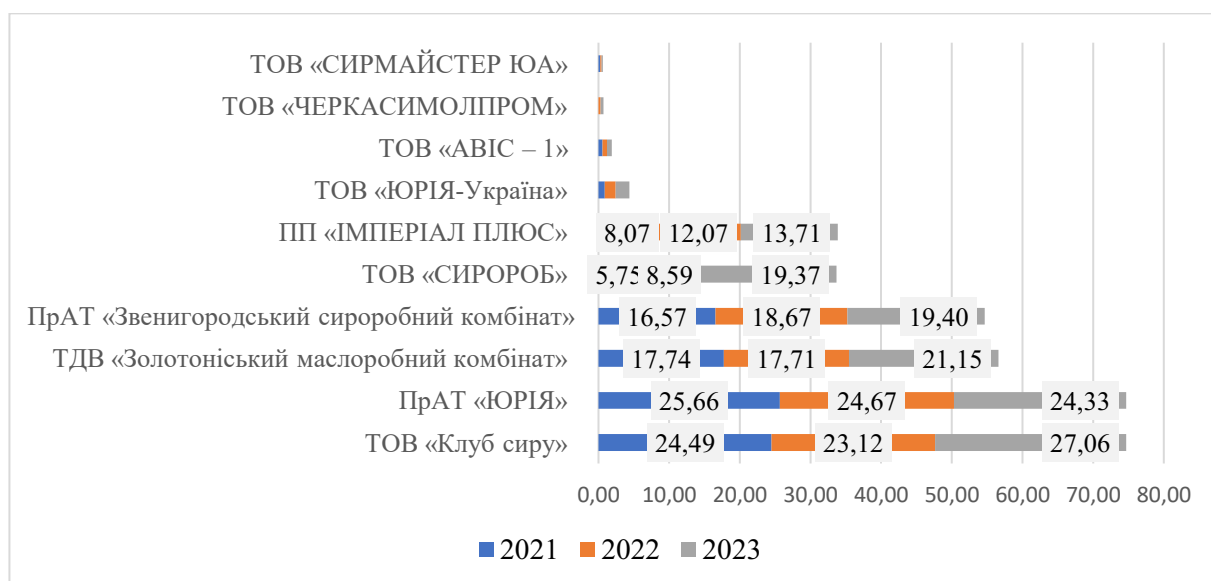

Рисунок 2.6 – Доля переробників молока та виробників масла та сиру Черкаської області, розрахована за обсягом виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг Топ-10 у 2021-2023 роках, %

Дані таблиці вказують, що незважаючи на зниження частки виручки від реалізації продукції ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за період 2021-2023 років, компанія залишається одним з лідерів відповідного сегменту ринку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Ренкінг ТОП -10 суб'єктів господарювання Черкаської області з основним кодом виду економічної діяльності 10.51 «Перероблення молока, виробництва масла та сиру» за 2021-2023 роки, тис. грн

Суб'єкт господарювання	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1. ТОВ «Клуб сиру»	2	2	1
2. ПрАТ «ЮРІЯ»	1	1	2
3. ТДВ «Золотоніський маслоробний комбінат»	3	3	3
4. ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»	4	4	4
5. ТОВ «СИРОРОБ»	6	6	5
6. ПП «ІМПЕРІАЛ ПЛЮС»	5	5	6
7. ТОВ «ЮРІЯ-Україна»	7	7	7
8. ТОВ «АВІС – 1»	8	8	8
9. ТОВ «ЧЕРКАСИМОЛПРОМ»	-	9	9
10. ТОВ «СИРМАЙСТЕР ЮА»	9	10	10

З метою комплексної оцінки ринкової частки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат», його місця в галузі та динаміку росту у порівнянні з конкурентами використовуємо показник композитний індекс MarketScore, що представляє собою скоринговий індекс ринкової потужності компанії, розрахований аналітичним відділом YouControl.

Динаміку композитного індексу MarketScore ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки унаочнено на рис. 2.7.

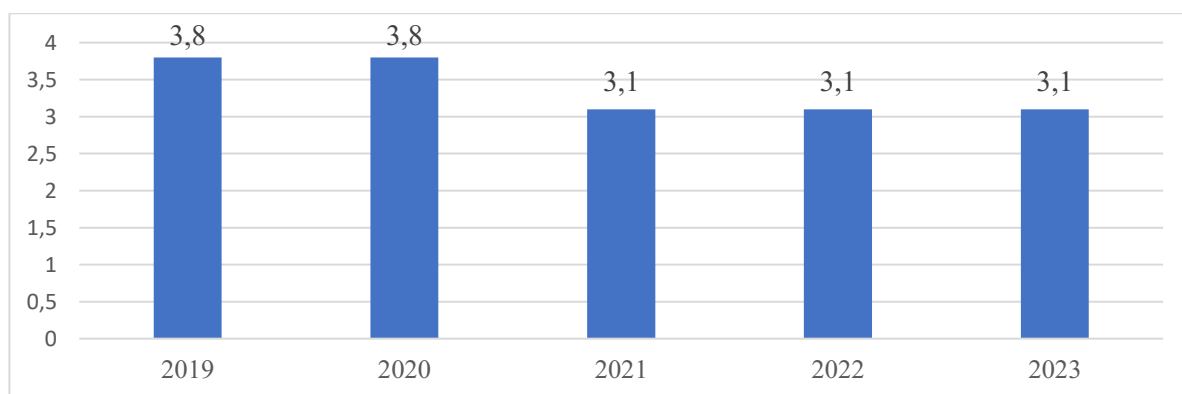

Рисунок 2.7 – Динаміка композитного індексу MarketScore ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки, %

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Результати розрахунку MarketScore свідчать, що найвищий рівень ринкової потужності компанія мала у 2019-2020 роках. Пандемія коронавірусу негативно вплинула як на виробників і переробників молочної продукції, так і

на їх споживачів, що підтверджує зниження композитного індексу MarketScore у період 2021-2023 років до рівня В.

2.2 Аналітична діагностика фінансового стану ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» як детермінанта фінансової безпеки підприємств

Звенигородський сироробний комбінат – підприємство молочнопереробної галузі харчової промисловості. Заснований у 1933 як Звенигородський маслосиროзавод на базі будівель та приміщень заводу з виробництва лікєро-горілочаних виробів.

Новий комбінат повністю зданий в експлуатацію в 1982 році. В грудні 1993 року комбінат був перетворений в процесі приватизації в ВАТ «Звенигородський сироробний комбінат», а 22 вересня 1995 року у Приватне акціонерне товариство «Звенигородський сироробний комбінат. У грудні 2017 року компанія змінила тип товариства з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство.

Досліджуване в кваліфікаційній роботі підприємство не має дочірніх підприємств і філій. 100% акцій ПрАТ «ЗСК» належить французькій компанії «Савенсія Фромаж енд Дейрі Європа», місцезнаходження якої: Ріессек, буд. 42, м. Вірофле, Франція. Кінцевим бенефіціарним власником є Алекс Жан-Марі Антуан Бонгрєн (Alex Jean-Marie Antoine Bongrain).

Основними конкурентами з числа лідерів за класом 10.51 «Перероблення молока, виробництво масла та сиру» та найбільшим виторгом є:

1. ТОВ «ТЕРРАФУД»
2. ТДВ «Яготинський маслозавод»
3. ТОВ «ЛЮСТДОРФ»
4. ПРАТ «Тернопільський молокозавод»
5. ТОВ «МК ГАЛИЧИНА»

6. ПРАТ «ВМЗ «РОШЕН»
7. ТОВ «ДАНОН ДНІПРО»
8. ПРАТ «ДУБНОМОЛОКО»
9. ПрАТ «Комбінат Придніпровський»
10. ПП «БІАГР»

ПрАТ «ЗВЕНИГОРОДСЬКИЙ СИРОРОБНИЙ КОМБІНАТ» належить третьої групи підприємств у структурі агропромислового комплексу України, як переробне підприємство, виробник продукції кінцевого споживання. За інформацією аналітичної системи YOUNCONTROL основними видами діяльності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» є :

- «переробка молока, виробництво масла та сиру;
- діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту;
- оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими маслами та жирами;
- неспеціалізована оптова торгівля;
- роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах продуктами харчування;
- вантажний автомобільний транспорт» [].

Попри виклики війни, комбінат продовжує свою діяльність, забезпечуючи безперебійність бізнес-процесів. Як свідчать дані звіту незалежного аудиту ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2023 рік фізичні активи компанії не були пошкоджені внаслідок війни. Попри те, що обсяг виробництва дещо знизився через тимчасове падіння попиту, компанія успішно адаптувалася до змін. Постачання молока, як основної сировини, забезпечується завдяки диверсифікації постачальників у межах Черкаської області без концентрації в окремих районах.

Динаміка ключових фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2020-2023 роки представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2021-2023 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення		Темп приросту, %	
				2022 року від 2021 року	2023 року від 2022 року	2022 року до 2021 року	2023 року до 2022 року
1. Капітал:	509081	545791	531180	36710	-14611	7,21	-2,68
- станом на кінець періоду, тис.грн.							
- середньорічна вартість, тис.грн	500813	527436	539985,5	26623	12549,5	5,32	2,38
1.1. Власний капітал:	355398	299037	269767	-56361	-29270	-15,86	-9,79
- станом на кінець періоду, тис.грн.							
- середньорічна вартість, тис.грн	366339,5	327217,5	284402	-39122	-42815,5	-10,68	-13,08
у тому числі власний оборотний капітал	258503	214435	181907	-44068	-32528	-17,05	-15,17
- станом на кінець періоду, тис.грн.							
- середньорічна вартість, тис.грн	265077,5	235461	196671	-29616,5	-38790	-11,17	-16,47
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	86727	30366	1096	-56361	-29270	-64,99	зм. у 27,7 р.
1.2. Позиковий капітал	153683	246754	261413	93071	14659	60,56	5,94
- у тому числі поточні зобов'язання	121161	207091	225608	85930	18517	70,92	8,94
2.1. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (первісна вартість), тис.грн	243295	248845,5	254661,5	5550,5	5816	2,28	2,34
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн.	799104	871361	904511	72257	33150	9,04	3,80
- у тому числі запасів	169482	180867,5	173054,5	11385,5	-7813	6,72	-4,32
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	595	560	449	-35	-111	-5,88	-19,82
3.1 Чистий дохід від реалізації, тис.грн	1090119	1228396	1276471	138277	48075	12,68	3,91
3.2. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	875433	990138	1050660	114705	60522	13,10	6,11
- на 1 грн доходу від реалізації, коп.	0,8031	0,8060	0,8231	0,00	0,02	0,37	2,12
3.3. Фінансовий результат, тис.грн:	-24646	-54617	-27887	-29971	26730	121,61	-48,94
- збиток від операційної діяльності							
- до оподаткування	-24805	-56429	-29270	-31624	27159	127,49	-48,13
3.4. Чистий фінансовий результат, тис.грн	-23385	-56361	-29270	-32976	27091	141,01	-48,07
- збиток							

Протягом останніх років переважна більшість показників діяльності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» мала тенденцію до зменшення, зокрема, станом на 31.12.2023 року:

- обсяг сукупного капіталу скоротився на 2,68% або на 14611 тис. грн.;
- внаслідок скорочення більше ніж у 27 разів нерозподіленого прибутку обсяг власного капіталу знизився на 9,79% або на 29270 тис.грн;
- середньооблікова чисельності працівників скоротилася на 19,82%;
- внаслідок негативних тенденцій на ринку молочного скотарства, порушення умов стабільного електропостачання та наступного зростання витрат, на молоко, як основної складової виробництва сиру обсяг запасів скоротився на 4,32 % або 7813 тис.грн.

Деталізація причин виявлених тенденцій потребує проведення формування аналітичного балансу компанії та його аналітичної характеристики (табл. 2.5).

Дані таблиці свідчать, що компанія мала мобільну структуру активів, у якій частка оборотних активів коливалася від 80,57% у 2021 році до 84,5% у 2022 році.

Станом на кінець 2023 року відмічаємо скорочення вартості оборотних активів на 17869 тис.грн або 4,51 %, основною причиною якого стало зменшення обсягів готівки на рахунках у банках на 7,55% або 41998 тис.грн у порівнянні до попереднього року.

З метою фінансової підтримки господарської діяльності компанії через безпрецедентні виклики, пов'язані з війною у 2022 році ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» акціонером Savencia Formage & Dairy Europe було надано позику у розмірі 3 млн євро з початковим терміном погашення 31 січня 2023 року, який через складні умови військового часу кредитором було пролонговано до 30 листопада 2024 року.

За даними звіту незалежного аудитора «...станом на 31 грудня 2023 року позики були представлені незабезпеченою позикою, отриманою від безпосередньої материнської компанії, під змінну відсоткову ставку (EURIBOR), деномінованою в євро та середньозваженою річною ставкою 2,67%» [].

Таблиця 2.5 - Аналітичний баланс ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2021-2023 роки

Стаття балансу	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення (+;-)			
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	2022 року від 2021 року		2023 року від 2022 року	
							суми, тис. грн	питомої ваги, п.п	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п
1. Усього активів(майна)	509081	100,00	545791	100,00	534180	100,00	36710	х	-11611	х
2. Необоротні активи	98911	19,43	84602	15,50	90860	17,01	-14309	-3,93	6258	1,51
3. Оборотні активи	410170	80,57	461189	84,50	443320	82,99	51019	3,93	-17869	-1,51
3.1. Запаси	190925	37,50	170810	31,30	175299	32,82	-20115	-6,21	4489	1,52
3.2. Грошові кошти і розрахунки	219245	43,07	290379	53,20	268021	50,17	71134	10,14	-22358	-3,03
3.2.1. Кошти в розрахунках	201020	39,49	211611	38,77	231251	43,29	10591	-0,72	19640	4,52
3.2.2. Гроші та їх еквіваленти	18225	3,58	78768	14,43	36770	6,88	60543	10,85	-41998	-7,55
1. Капітал разом	509081	100,00	545791	100,00	531180	100,00	36710	х	-14611	х
2. Власний капітал	355398	69,81	299037	54,79	269767	50,79	-56361	-15,02	-29270	-4,00
2.1. Власний оборотний капітал	258503	50,78	214435	39,29	181907	34,25	-44068	-11,49	-32528	-5,04
3. Позиковий капітал	153683	30,19	246754	45,21	261413	49,21	93071	15,02	14659	4,00
3.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	2016	0,40	0	0,00	0	0,00	-2016	-0,40	0	0,00
3.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	151667	29,79	246754	45,21	261413	49,21	95087	15,42	14659	4,00
3.2.1. Короткострокові кредити банків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
3.2.2. Поточні зобов'язання	121161	23,80	207091	37,94	225608	42,47	85930	14,14	18517	4,53
3.2.3. Поточні забезпечення	30506	5,99	39663	7,27	35805	6,74	9157	1,27	-3858	-0,53

Унаочнення динаміки складових позикового капіталу ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» дозволяє зробити наступні висновки (рис. 2.8).

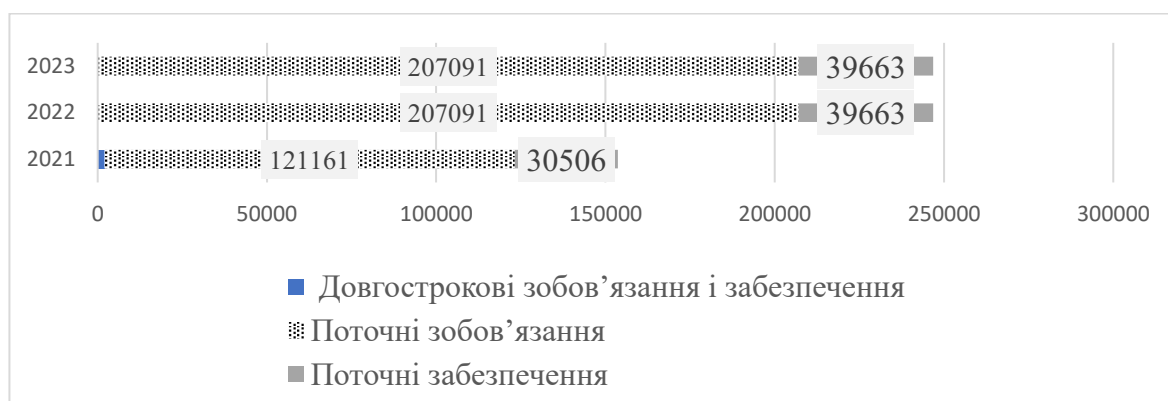

Рисунок 2.8 – Динаміка складу позикового капіталу ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2021-2023 роки, тис.грн

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Під час оцінки економічних ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» виявлено, що протягом всього аналізованого періоду діяльність компанії була вразливою до факторів макроекономічної нестабільності, детальний аналіз яких подано у теоретичному розділі кваліфікаційної роботи.

Основними клієнтами компанії залишаються великі національні торговельні мережі, зокрема ТОВ «АТБ», які не знають суттєвих змін у своїй діяльності внаслідок війни. Така співпраця, а також підвищення цін на молочну продукцію вітчизняних виробників, забезпечили нарощення обсягів продажу продукції комбінату за результатами 2023 року порівняно із попереднім роком на 3,91%.

Перебої з електропостачанням, не мають суттєвого впливу на виробничі процеси комбінату, забезпеченого дизель-генераторами, які дозволяють підтримувати виробництво навіть у разі тривалих обмежень електроенергії.

Отже, перевищення темпів росту собівартості продукції над темпами росту чистого доходу від реалізації протягом аналізованого періоду стало причиною стабільно збиткової діяльності компанії з першого року війни.

Оцінка фінансової безпеки підприємства базується на аналізі його фінансових показників, які можуть економічно обґрунтувати здатність підприємства до ефективного використання ресурсів, управління витратами та генерування прибутку. Ці показники є основними показниками внутрішньої стабільності компанії, її здатності до адаптації та розвитку в умовах нестабільних ринкових умов. Регулярний аналіз фінансових результатів дозволяє не позбавити виявлення сильних і слабких сторін діяльності компанії, але й забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що є критичними для підтримки її фінансової безпеки. З метою поглиблення результатів аналізу вважаємо за доцільне збільшити аналітичний горизонт до 5 років.

Ліквідність компанії є одним з основних факторів фінансової безпеки, що дозволяє підприємствам підтримувати свою конкурентоспроможність та безпечну діяльність навіть в умовах економічної невизначеності. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %			
						2020 року від 2019 року	2021 року від 2020 року	2022 року від 2021 року	2023 року від 2022 року
Поточна ліквідність	3,086	3,494	2,704	1,869	1,677	13,22	-22,61	-30,88	-10,27
Абсолютна ліквідність	0,702	0,587	0,12	0,319	0,139	-16,38	-79,56	165,83	-56,43
Коефіцієнт «кислотний тест»	2,109	2,164	1,446	1,177	1,014	2,61	-33,18	-18,60	-13,85
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,108	2,163	1,444	1,169	1,012	2,61	-33,24	-19,04	-13,43
Відношення грошових коштів до активів	0,176	0,133	0,036	0,144	0,069	-24,43	-72,93	300,00	-52,08
Проміжний коефіцієнт покриття	2,108	2,163	1,444	1,169	1,012	2,61	-33,24	-19,04	-13,43

Результати розрахунку показників ліквідності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за період з 2019 по 2023 роки дозволяє зробити такі узагальнюючі висновки:

Динаміка поточної ліквідності вказує на здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок поточних активів. Протягом періоду, який досліджується, спостерігається коливання коефіцієнта з 3,086 у 2019 році до 1,677 у 2023 році, що значно перевищує рекомендовані нормативні значення.

Показником, який характеризує спроможність компанії покривати поточні зобов'язання виключно за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів є коефіцієнт абсолютної ліквідності. За умови достатності його значення $> 0,2$ та максимуму у середньому по галузі 4,5 фактичне значення коефіцієнта на ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» станом на кінець аналізованого періоду не досягало нормативного значення. Причини криються у надмірно зменшенні частки грошових коштів та їх еквівалентів у загальному обсязі оборотних активів підприємства (станом на 31.12.2023 року на 6,88%).

Здатність компанії відшкодувати свої поточні зобов'язання без врахування запасів характеризує коефіцієнт кислотного тесту. Розрахунки свідчать, що обсяг коштів у розрахунках комбінату у 2019 році лише у 2,109 разів перевищував суму його поточних зобов'язань у 2019 році та майже дорівнював їм у 2023 році. Отже спостерігаємо загрозливу тенденцію до зниження цього показника.

Про недостатність ліквідних активів для погашення короткострокових зобов'язань свідчать і фактичні значення коефіцієнта швидкої ліквідності та проміжного коефіцієнта покриття.

Таким чином динаміка фінансових показників свідчить про середній рівень ліквідності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» протягом 2019-2023 років, з тенденцією до погіршення. Попри певні коливання окремих показників, компанія поступово втрачає спроможність своєчасно погашати свої поточні зобов'язання.

Основою для оцінки фінансової безпеки у середньостроковій перспективі є фінансова стійкість. Сучасний арсенал методичного інструментарію оцінки

рівня фінансової безпеки підприємства базується на абсолютних і відносних показниках. Його використання дозволяє аналітику на основі ретроспективних даних оцінити потенціал збереження, втрати чи нарощення запасу фінансової міцності з метою формування ефективних управлінських фінансових стратегій.

Динаміка абсолютних показників фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки представлена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка абсолютних показників фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	244065	273668	256487	214435	178907
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень для формування запасів	249666	277624	258503	214435	178907
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів	249666	277624	258503	214435	178907
Запаси	116892	148039	190925	170810	175299
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	127173	125629	65562	43625	3608
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень для формування запасів	132774	129585	67578	43625	3608
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів	132774	129585	67578	43625	3608
Запас стійкості фінансового стану (нестача джерел фінансування), дні	47,72	43,01	22,32	12,78	1,02

Результати розрахунків дають підстави для висновків, що ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» має стійкий фінансовий стан і протягом аналізованого періоду було спроможне протистояти зовнішнім викликам. Проте, занепокоєння викликає загрозлива тенденція скорочення

надлишків власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів та тривалості стійкості фінансового стану компанії.

Під час оцінки відносних показників фінансової стійкості виокремимо 3 основних, на нашу думку, показника, які найбільше відповідають меті кваліфікаційної роботи (табл.2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка відносних показників фінансової стійкості ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %			
						2020 року від 2019 року	2021 року від 2020 року	2022 року від 2021 року	2023 року від 2022 року
Коефіцієнт автономії	0,738	0,766	0,698	0,548	0,505	3,79	-8,88	-21,49	-7,85
Відношення чистого боргу до EBITDA	0,9	1	-816	-4,5	-21,5	11,11	зм. у 817 р.	-99,45	377,78
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	3,256	3,641	3,593	3,535	2,969	11,82	-1,32	-1,61	-16,01

Результати розрахунку свідчать про прийнятний рівень фінансової залежності комбінату від зовнішнього фінансування та загрозову тенденцію її зростання станом на кінець аналізованого періоду.

При нормативному значенні коефіцієнта автономії понад 0,5 індикатор платоспроможності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат», протягом усього аналізованого періоду коливався в межах від 0,766 у 2019 році до 0,505 у 2023 році. Варто відмітити, що така ситуація склалася переважно за рахунок скорочення обсягу власного капіталу через збитковість операційної діяльності.

Зазначене вище підтверджується і динамікою відношення чистого боргу до EBITDA, який характеризує кількість років компанії, протягом яких компанії необхідно буде повернути свій борг. Від'ємне значення показника протягом

2021-2023 свідчить про збитковість діяльності компанії, наявність високого боргового навантаження, а також високу ймовірність банкрутства.

Збитки за результатами фінансово-господарської діяльності комбінату в 2019-2023 роках були основною причиною збитковості використання його активів та сукупного капіталу (табл.2.9).

Таблиця 2.9 – Динаміка показників рентабельності (збитковості) ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки, %

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %			
						2020 року від 2019 року	2021 року від 2020 року	2022 року від 2021 року	2023 року від 2022 року
Рентабельність (збитковість) активів, %	5,1	5,1	-4,3	-10,3	-5,5	0,00	-184,31	139,53	-46,60
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	9,3	7,1	-5,8	-15,9	-9,8	-23,66	-181,69	174,14	-38,36
Рентабельність (збитковість) оборотних активів, %	6,6	6,4	-5,3	-12,2	-6,6	-3,03	-182,81	130,19	-45,90
Чиста маржа, %	2,4	2,3	-2	-4,6	-2,3	-4,17	-186,96	130,00	-50,00
Рентабельність (збитковість) сукупних активів, %	6,5	6,6	-4,2	-10	-4,8	1,54	-163,64	138,10	-52,00
Валова рентабельність (збитковість) собівартості, %	31,4	30	24,7	24,1	21,5	-4,46	-17,67	-2,43	-10,79
Рентабельність (збитковість) операційних витрат, %	112,5	104,4	89,2	71,5	81,7	-7,20	-14,56	-19,84	14,27
Чиста рентабельність (збитковість) витрат, %	3,2	3	-1,9	-4,1	-2,1	-6,25	-163,33	115,79	-48,78

Результати розрахунку показників рентабельності (збитковості) дають підстави для висновків, що пандемія, а з 2022 року війна та економічна нестабільність, яку вони спричинили визначили головні тренди розвитку компанії на 2021-2022 роки.

Зважаючи на тенденції зміни обсягу чистого збитку аналізованого підприємства гіршим порівняно з рентабельністю активів та оборотних активів виявився показник збитковості власного капіталу. Зокрема, значення ROA коливалося від 9,3% до -15,9 %, досягнувши свого критичного максимуму у 2022 році та найвищого позитивного значення у 2019 році. Це дозволяє стверджувати, що рівень показника залежить не лише від розміру чистого прибутку (або фінансового результату від звичайної діяльності) підприємства, а й від обсягу та ефективності використання сукупних активів компанії для генерації прибутку.

Аргументом щодо зниження ефективності операційної діяльності є відемні значення чистої маржі (NPM). Зокрема, у 2021 році компанія отримувала 2 коп чистого збитку на кожную гривню, зароблену у вигляді виручки, у 2022 році цей показник зріс до 4,6 коп на грн, а у 2023 році через поступову стабілізацію цін на сировину та готову молочну продукцію знизився до 2,3 коп збитку. Отже, заслуговує на увагу той факт, що навіть в умовах дефіциту електроенергії, руйнування інфраструктури, порушення логістики, скорочення пропозиції товарів та послуг, зростання виробничих витрат внаслідок війни в Україні, ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» демонструє надзвичайну стійкість.

Про низьку ефективність використання сукупного капіталу, інвестованого у запаси свідчить динаміка валової рентабельності собівартості. Станом на кінець аналізованого періоду значення показника досягло максимуму в 21,5%. Головною причиною вказаної динаміки, як було відмічено вище стало перевищення темпів зростання чистого доходу від реалізації продукції над темпами зростання собівартості реалізованої продукції.

Важливими індикаторами для оцінки ефективності операційної діяльності компанії є рентабельність операційних витрат та чиста рентабельність витрат. Особливістю цих показників є те, що вони дозволяють оцінити рентабельність без урахування фінансових витрат та податків.

Зокрема, зниження показника Berry Ratio на кінець аналізованого періоду до -2,7 % свідчить про труднощі з адаптацією компанії до змін в ринку та неефективну політику оптимізації витрат.

Аналіз ділової активності є не менш важливим напрямом оцінки фінансової безпеки підприємства, оскільки дозволяє отримати відповіді на питання як компанія використовує свої ресурси для досягнення максимальних результатів безпеки. Такий аналіз дозволяє оперативно виявляти можливості і проблеми та своєчасно коригувати стратегії розвитку.

Особливо цей інструмент важливий є в умовах війни, коли підприємства досягаються з високими ризиками та непередбачуваністю на ринку. Війна вносить значні корективи у динаміку попиту і пропозиції, змінює поведінку споживачів та партнерів, а також створює нові виклики для логістики та постачання.

Ключові індикатори ділової активності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки наведено у табл.2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка показників ділової активності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп приросту, %			
						2020 року від 2019 року	2021 року від 2020 року	2022 року від 2021 року	2023 року від 2022 року
Оборотність загальних активів	2,4	2,2	2,2	2,3	2,4	-8,33	0,00	4,55	4,35
Оборотність робочого капіталу	4,9	4,1	4,1	5,2	6,5	-16,33	0,00	26,83	25,00
Оборотність дебіторської заборгованості	6,5	6,3	5,8	6	5,8	-3,08	-7,94	3,45	-3,33

Результати розрахунків коефіцієнтів ділової активності ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат», свідчать про стійку стабільну тенденцію збереження темпів оборотності його активів та капіталу. Зокрема, коефіцієнт оборотності активів ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» мав незначну амплітуду коливань від 2,2 до 2,4 0,475– 0,676, досягнувши максимального значення у 2019 та 2023 роках. При цьому відмічаємо, що даний показник є одним із найважливіших який характеризує швидкість перетворення готової продукції у грошову форму. Враховуючи результати аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності заводу, можна стверджувати, що така динаміка свідчить про значний вплив зовнішніх факторів на ефективність використання активів на досліджуваному підприємстві.

Найвищими, з наведених у таблиці 2.10, є показники ефективності використання короткострокових ресурсів ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» (гроші, запаси, дебіторська заборгованість). Зростання чистого доходу від реалізації продукції комбінату стало основною причиною прискорення швидкості обороту робочого капіталу у 2023 році.

Подібна тенденція змін характерна і для коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості. Ключовим фактором, який спричинив зростання дебіторської заборгованості стало зростання дебіторської заборгованості від великих національних роздрібних мереж з довшим кредитним періодом. Це призвело до збільшення оборотного капіталу і, як наслідок, від’ємних чистих грошових потоків від операційної діяльності.

Агрегатним показником, який комплексно відображає стан ліквідності, рентабельності, платоспроможності та ділової активності компанії є скоринговий індекс фінансової стійкості від YouControl (FinScore). За методикою YouControl «компонентами індексу є 20 фінансових індикаторів, відібраних у результаті емпіричного дослідження як такі, що мають максимальну прогнозну здатність для передбачення ймовірності банкрутства компанії» [] (рис. 2.9).

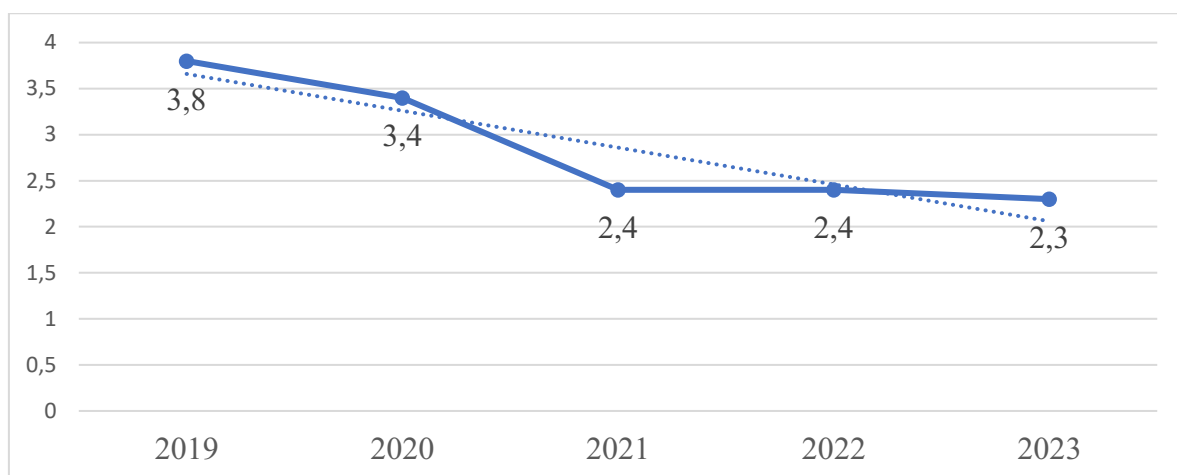

Рисунок 2.9 – Динаміка скорингового індексу фінансової стійкості ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2019-2023 роки

Джерело: побудовано автором на основі [50]

Зниження індексу FinScore ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» протягом 2021-2023 років до 2,4 – 2,3 при максимальному значенні 4 підтверджують наведені вище висновки про нестійкий фінансовий стан компанії.

Таким чином ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» має високий потенціал втрати фінансової безпеки, а її фінансово-господарська діяльність характеризується як неефективна внаслідок стійкої збитковості протягом останніх трьох років.

2.3 Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»

Складність управління фінансовою безпекою підприємств в Україні обумовлюється не лише важко прогнозованою зміною умов їх функціонування, зокрема впливом суб'єктів зовнішнього середовища, а передусім значенням фінансів та фінансової діяльності для кожного суб'єкта господарювання та фінансової складової у структурі економічної безпеки підприємства. Кожен з цих

моментів нами був розглянутий у теоретичному розділі кваліфікаційної роботи, проте невирішеною залишається проблема деталізації процесу управління фінансовою безпекою із виокремленням не лише ключових етапів, а окреслення можливості їх діагностики для формування потрібного інформаційного підґрунтя для його вдосконалення.

Потреба в удосконаленні управління фінансовою безпекою підприємства зумовлена: по-перше, зміною середовища функціонування, зокрема ступенем впливу зовнішніх загроз; по-друге, потребою відстеження та дотримання змін внутрішньогосподарських процесів; по-третє, потребою у збільшенні ефективності реалізації захисних заходів та результативності дій суб'єктів безпеки.

Загальна оцінка ефективності управління фінансовою безпекою підприємства залежить від безлічі показників, які потребують дослідження у взаємозв'язку. Отже, необхідність агрегування всіх показників зумовлена тим, що об'єкт моделювання (ефективна функціонування підприємства) вимагає не тільки узагальнюючих характеристик, але й упорядкування окремих його елементів за певними властивостями і принципами.

Реалізувати зазначений механізм можливо за допомогою методу інтегральної оцінки, в основу якої покладено параметри, отримані в результаті аналізу основних індикаторів фінансової безпеки підприємства. На основі інтегральної оцінки можна всебічно оцінити стан фінансової безпеки підприємства, визначити недоліки в управлінні нею і запропонувати напрями розвитку.

Методика оцінки стану фінансової безпеки підприємства та розрахунок інтегральної оцінки ефективності управління нею передбачають перш за все формування системи інформаційного простору фінансових індикаторів підприємства. Головним етапом під час визначення інтегральної оцінки для прийняття управлінських рішень є формування системи інформаційного простору, яка повинна забезпечувати об'єктивність, змістовність, глибину й адекватність інформації, що характеризує досліджувані соціально-економічні

явища та процеси. Від правильного аналітичного вибору, вірогідності і побудови системи показників залежить об'єктивність інтегральної оцінки. Якщо відбір множини показників для діагностики стану об'єктів управління буде проведено неправильно, то як би добре не була опрацьована ця інформація, дані будуть низької якості.

Водночас в процесі формування системи оціночних індикаторів фінансової безпеки варто враховувати специфіку роботи саме вітчизняних підприємств. Приєднуємося до рекомендації О.А. Єпіфанова, щодо включення в систему оціночних індикаторів коефіцієнта зносу основних засобів.

Вагомим складником інтегрального показника фінансової безпеки є група показників рентабельності (збитковості) господарювання, зокрема коефіцієнт рентабельності активів, що надає загальну характеристику ефективності діяльності підприємства в цілому, а не окремих складових його діяльності [18].

З метою оцінки ліквідності, платоспроможності і кредитоспроможності доцільно використовувати такі показники, як коефіцієнт загальної ліквідності та коефіцієнт фінансування.

Цінним, в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства та оцінки рівня захищеності від зовнішніх ризиків та загроз є коефіцієнт втрати платоспроможності, адже саме він надає уявлення про ступінь теоретичної спроможності виконувати підприємством власні зобов'язання у випадку настання певних негативних подій, тобто дає загальну характеристику його захисним фінансовим резервам.

Доцільним, на нашу думку, є введення до системи оціночних індикаторів показників ділової активності. Зокрема, О.А. Єпіфанов пропонує коефіцієнт оборотності активів, як такий, що описує загальний стан ефективності використання активів, та коефіцієнт фондоддачі основних засобів, що характеризує ефективність матеріально-технічної бази підприємств сфери виробництва.

Віддаючи належне науковому доробку О.А. Єпіфанова система оціночних показників експрес-аналізу фінансової безпеки підприємства буде включати 7 фінансових коефіцієнтів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Ключові показники експрес-аналізу рівня фінансової безпеки переробників молока та виробників масла та сиру України [18]

Показник	Аналітична інтерпретація	Нормативне значення
1	2	3
Рентабельність (збитковість) активів	Показує, який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в активи. Дозволяє визначити ефективність використання активів підприємства	Більше 0,05
Коефіцієнт зносу основних засобів	Характеризує ступінь зношеності основних засобів підприємства	Менше 0,5
Фондовіддача	Характеризує ефективність використання основних засобів	Більше 1
Коефіцієнт оборотності активів	Визначає потенціал компанії по одержанню доходу при існуючих інвестиціях і структурі капіталу	Немає
Коефіцієнт втрати платоспроможності	Показує, наскільки в силу негативних факторів, можуть бути скорочені надходження коштів, щоб при цьому була можливість здійснювати необхідні платежі	Значення даного коефіцієнта не повинне бути менше 1
Коефіцієнт загальної ліквідності	Характеризує достатність оборотних коштів для погашення своїх боргів	Критичне значення = 2. Значення = 2-2,5 свідчить, що підприємство вчасно ліквідує свої борги.
Коефіцієнт фінансування	Визначає співвідношення загальної заборгованості і власного капіталу	Менше 1

Оптимальні значення основних фінансових показників та типові діапазони для підприємств сфери матеріального виробництва України наведено у табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Оптимальні значення основних фінансових показників та типові діапазони для підприємств сфери матеріального виробництва України [18]

Показник	Оптимальне значення	У середньому за сферою матеріального виробництва	Діапазон значень
Коефіцієнт зносу основних засобів	> 0,5	0,48	0,40-0,60

Фондовіддача, грн. і коп	< 1	2,00	1,00-3,00
Рентабельність (збитковість) активів	< 0,05	0,01	-0,02-0,04
Коефіцієнт оборотності активів	-	0,84	0,40-1,20
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,0-2,5	1,50	0,80-2,10
Коефіцієнт фінансування	> 1	1,02	0,40-1,60
Коефіцієнт втрати платоспроможності	> 1	1,04	0,90-1,20

З огляду на те, що досліджуване підприємство є виробничим підприємством, то маємо змогу скористатися даною інформацією під час аналізу стану фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»

В основу методики оцінки стану фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» прийнято інтегральний показник, максимальне значення якого складає 100 балів. Таким чином, зведення наведеного переліку коефіцієнтів до одного інтегрального показника доцільно проводити за формулою:

$$I = \sum_{i=1}^n MAX_i \cdot P_i \quad (2.1)$$

$$\left\{ \begin{array}{l} P_i=1; K_i > t_i \\ P_i=0,5; K_i \in t_i \\ P_i=0; K_i < t_i \end{array} \right.$$

де I – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки;

MAX_i – максимальна кількість балів за i-тим коефіцієнтом;

P_i – коригувальний коефіцієнт;

K_i – фактичне значення i-го коефіцієнту [18].

Зважаючи на те, що зазначені показники не є рівнозначними при визначенні рівня фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» то необхідно здійснити розподіл внеску кожного з коефіцієнтів у загальний результат (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Максимальні бальні оцінки у розрізі окремих коефіцієнтів аналізу стану фінансової безпеки для оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва [18]

Показник	Максимальна кількість балів
----------	-----------------------------

Коефіцієнт зносу основних засобів	10
Фондовіддача, грн і коп	10
Рентабельність (збитковість) активів	10
Коефіцієнт оборотності активів	10
Коефіцієнт загальної ліквідності	20
Коефіцієнт фінансування	20
Коефіцієнт втрати платоспроможності	20
Максимально можлива кількість балів	100

Наступним етапом є визначення інтервалів значень показників за допомогою коригувальних коефіцієнтів – та кількість балів, що присвоюється експертом. О.А. Єпіфанов пропонує ввести три групи коригувальних коефіцієнтів: 0; 0.5; 1.

Дані групи відповідають трьом типам оцінки рівня фінансової безпеки – критичний, недостатній, достатній. Розподіл значень за коригувальними коефіцієнтами представлений у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Коригувальні коефіцієнти показників фінансової безпеки переробників молока та виробників масла та сиру [18]

Показник	Коригувальний коефіцієнт		
	0,00	0,50	1,00
Коефіцієнт зносу основних засобів	>0,60	0,40-0,60	<0,40
Фондовіддача	<1,00	1,00-2,00	>2,00
Рентабельність (збитковість) активів	<0,00	0-0,05	>0,05
Коефіцієнт оборотності активів	<0,50	0,50-0,90	>0,90
Коефіцієнт загальної ліквідності	<0,80	0,80-1,00; >1,50	1,00-1,50
Коефіцієнт фінансування	>1,10	0,90-1,10	<0,90
Коефіцієнт втрати платоспроможності	<0,85	0,85-1,00	>1,00

За результатами дослідження стану фінансової безпеки підприємства визначається один з трьох типів фінансової безпеки:

- критичний – > 60 балів;
- недостатній – 60-80 балів;
- достатній – 80-100 балів.

Таблиця 2.15 – Складові інтегрального показника стану фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2021-2023 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
----------	----------	----------	----------

Коефіцієнт зносу основних засобів	0,63	0,65	0,67
Фондовіддача	2,38	2,20	2,08
Рентабельність (збитковість) активів	-0,03	-0,10	-0,19
Коефіцієнт оборотності активів	0,88	0,87	0,83
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,08	0,96	0,83
Коефіцієнт фінансування	0,72	0,62	0,21
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,54	0,46	0,40

Наступним кроком необхідно визначити інтервали значень показників за допомогою поправочних коефіцієнтів (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Коригувальні показники за ключовими коефіцієнтами моделі оцінки стану фінансової безпеки для ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2018-2020 рр.

Показник	Коригувальний коефіцієнт		
	2018	2019	2020
1	2	3	4
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,00	0,00	0,00
Фондовіддача, грн. і коп	1,00	1,00	1,00
Рентабельність (збитковість) активів	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт оборотності активів	1,00	1,00	1,00
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,50	0,50	0,50
Коефіцієнт фінансування	1,00	1,00	1,00
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,50	0,50	0,50

Складові інтегрального показника стану фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2018 -2020 рр. наведено у таблиці 2.17.

Таблиця 2.17– Значення інтегрального показника стану фінансової безпеки для ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2018-2020 рр.

Назва коефіцієнту	Рік		
	2021	2022	2023
Коефіцієнт зносу основних засобів	0	0	0
Фондовіддача	10	10	10
Рентабельність (збитковість) активів	0	0	0
Коефіцієнт оборотності активів	10	10	10
Коефіцієнт загальної ліквідності	10	10	10
Коефіцієнт втрати платоспроможності	10	10	10

Коефіцієнт фінансування	0	0	0
Загальна кількість балів	40	40	40

Динаміка інтегрального показника стану фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» вказує на те, що для аналізованого підприємства у 2021-2023 рр. характерним був критичний рівень фінансової безпеки та значний рівень фінансової небезпеки.

Основним недоліком розглянутого методичного підходу до інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства є ігнорування сучасних викликів та загроз, детальний опис яких було надано у теоретичному розділі кваліфікаційної роботи. В таких умовах актуальності набуває необхідність модернізації моделі оцінки ефективності управління фінансовою безпекою підприємства з урахуванням комплаєнс-ризиків.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

3.1 Аналіз ймовірності настання кризових станів в системі управління фінансовою безпекою ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат

Зміст фінансової безпеки підприємства полягає в здатності підприємства самостійно розробляти і здійснювати фінансову стратегію відповідно до цілей загальної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища. Головна умова фінансової безпеки підприємства – здатність протистояти існуючим і тим, що виникають, небезпекам і загрозам, які намагаються завдати фінансових збитків підприємству або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство.

На основі проведених вище розрахунків, нами виявлено, що головними проблемами розвитку суб'єкту дослідження є збитковість фінансово-господарської діяльності, погіршення показників ділової активності, фінансової стійкості. Тому для сироробного комбінату існує загроза втрати репутації і довіри покупців і постачальників. Якщо ця тенденція буде збережена у 2025 році, то підприємство може мати ознаки вірогідності банкрутства. Потрібно знизити ріст коефіцієнту фінансової залежності, тому що чим він вищий, тим більша ймовірність банкрутства підприємства, а також виникає небезпека дефіциту грошових коштів та неотримання кредитів банку.

А тому вважаємо за доцільне в умовах сьогодення, економічної й фінансової кризи, що охопила світ, особливу увагу приділити розрахунку показників за п'ятою групою показників фінансової безпеки таблиці 3.1 – показникам ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання.

Практика підприємств зарубіжних країн із розвинутою економікою показує, що банкрутство виступає механізмом регулювання та саморегулювання економіки, і дотримання виконання зобов'язань суб'єктами господарювання.

Сьогодні погіршення економічного стану підприємств в Україні зумовлюється об'єктивними факторами (неефективне використання наявних ресурсів, дефіцит власного оборотного капіталу, недостатність чи відсутність довготермінового інвестування, некеровані інфляційні процеси, відсутність стабільних ринків збуту, криза взаєморозрахунків, корупція, незбалансованість цінової політики, недосконалість нормативно-правової бази, низька конкурентоздатність і конкурентоспроможність підприємства при виході на зовнішні ринки, фіскальна політика, відсутність перспективного планування та прогнозування, «тінізація економіки»). Негативно впливає на господарську діяльність війна та економічна нестабільність, яка загострилася як її наслідки.

Існує багато різних підходів до визначення банкрутства з економічного та юридичного боку. Науковці різних країн вже досить тривалий час займаються дослідженням цієї проблеми. Ми проаналізували підходи до визначення терміну банкрутства на законодавчому рівні і в працях вчених (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 - Підходи до визначення банкрутства [62]

Автор	Визначення терміну
Шеремет А. Д.	Банкрутством суб'єкта господарювання є нездатність фінансувати поточну операційну діяльність і погасити термінові зобов'язання. Банкрутство є наслідком розбалансованості економічного механізму відтворення капіталу суб'єкта господарювання, результатом його неефективної цінової, інвестиційної і фінансової політики.
Білоліпецький Н. П.	Банкрутство суб'єкта господарювання це - крах, викликаний технічною або фізичною нездатністю суб'єкта господарювання погасити взяті на себе фінансові зобов'язання. Банкрутство суб'єкта господарювання — це стан, коли реальна ринкова вартість активів фірми нижче суми її зобов'язань
Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р.	Банкрутство це нездатність боржника відновити свою плато спроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури.
Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.07.2006	Банкрутство - неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями. Банкрутство може бути зумовлене конкуренцією, некомпетентним управлінням, біржовими спекуляціями.

Поняття банкрутства характеризується різними видами: реальним, технічним, навмисним та фіктивним банкрутством (рис. 3.1).

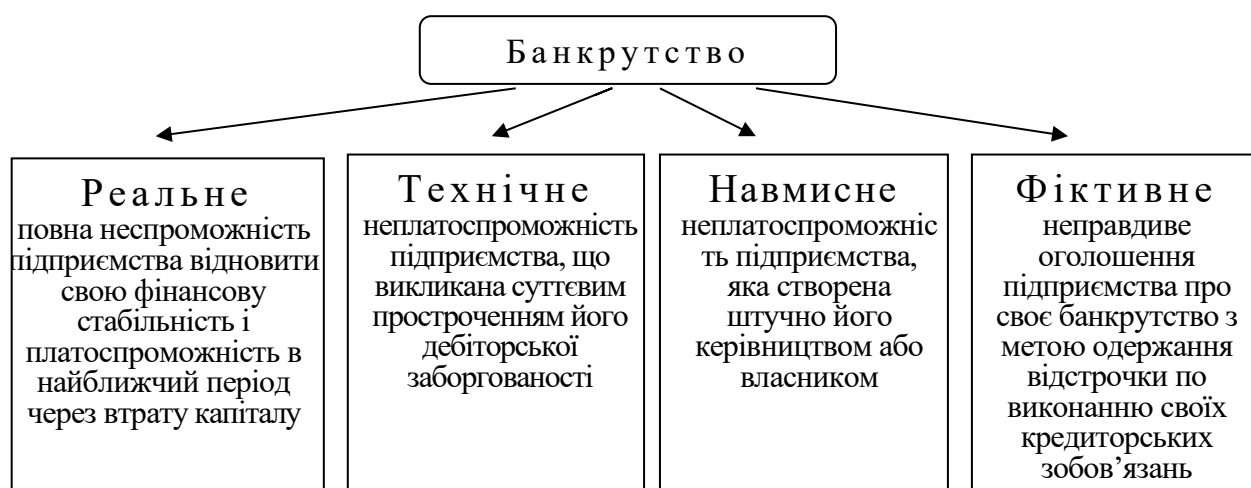

Рисунок 3.1 - Види банкрутства підприємства [62]

Банкрутство виникає на всіх етапах життєвого циклу конкурентної переваги підприємства. Дослідники називають фактори, що сприяють банкрутству на кожному етапі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Основні фактори, що викликають банкрутство підприємства, у розрізі етапів життєвого циклу конкурентної переваги підприємства

Назва етапу	Ключові фактори
Зародження	Фактори виробництва; неправильне визначення місії підприємства; низькі підприємницькі здібності власника (власників); низька кваліфікація управлінського персоналу; неадекватний маркетинг; велика частка позикового капіталу; низька кваліфікація виконавців (робітників, інженерів); неадекватність трансакційних витрат
Прискорення зростання	Різке зниження попиту; велика частка позикових коштів у загальній масі капіталу, що використовується. Підприємство може своєчасно не забезпечити виплат своїм кредиторам і збанкрутувати
Уповільнення зростання	Погане використання оборотного капіталу, втрата гнучкості в управлінні, неадекватний маркетинг, неадекватність трансакційних витрат. Рівень використання капіталу можна визначити, аналізуючи коефіцієнти ліквідності активів. Швидкість перетворення активів на гроші, безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства. Брак гнучкості в управлінні призводить до неефективних управлінських рішень, несвоєчасного їх прийняття і, як наслідок, до збільшення витрат на управління та до втрат прибутку від неадекватного й несвоєчасного реагування на зовнішні та внутрішні відхилення
Зрілість	Високий ступінь неліквідності оборотного капіталу, старіння основного капіталу, неадекватний маркетинг, неадекватність трансакційних витрат. Фізичне спрацювання та техніко-економічне старіння основного капіталу призводить до зниження продуктивності праці, втрати конкурентної переваги, а внаслідок цього до банкрутства
Спад виробництва	Стан погіршується загальним незадовільним фінансовим становищем суб'єкта господарювання. Він втрачає споживачів, а негативна дія внутрішніх факторів може призвести до прискореного його банкрутства

Отже, поняття банкрутства притаманне сучасним ринковим відносинам і впливає на всіх контрагентів підприємства-банкрута. Банкрутство має різні види і систему принципів функціонування, які обмежуються економічними факторами. Воно означає припинення господарської діяльності підприємства (організації, установи) судовим рішенням в результаті нездатності задоволення визнаних ним або судом законних вимог кредиторів у встановлений строк і виконати зобов'язання перед бюджетом через перевищення зобов'язань боржника над справедливою вартістю його майна (якщо проведена санація не дала позитивних результатів).

Концепція циклічності розвитку економічних систем належить до фундаментальних складових категоріального апарату економічної теорії. Підприємство є мікроекономічною системою, тому його розвитку також притаманні властивості циклічності, що проявляється у зміні від зростання до зниження показників господарської діяльності підприємства, що виникає у формі кризових явищ.

Класичне економічне поняття «кризи», що сформувалося в той час, трактує її як небажану і драматичну фазу в капіталістичній економічній системі, що характеризується коливаннями й негативними явищами, перешкодами. Можна виокремити основні підходи до визначення поняття кризи (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Підходи до визначення поняття кризи

Підхід	Автор	Визначення
Руйнівна сила	М.І. Туган-Барановський	Криза - диспропорційність, анархія виробництва, а диспропорційність в умовах капіталізму - випадковість. Підкреслював періодичність кризи
	В.О. Василенко	Криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі (організації), що загрожує її життєстійкості у навколишньому середовищі
Природне явище	В.О. Подольська О.В. Ярш	Криза на рівні підприємства – форма порушення параметрів життєздатності підприємства, що проявляє себе протягом певного періоду, характеризується закономірністю та циклічністю виникнення на різних етапах життєвого циклу підприємства, обумовлюється накопиченням протиріч у межах господарської системи і в перебігу її взаємодії з зовнішнім оточенням, має певні наслідки для можливостей його функціонування і розвитку
	З.Є. Шершньова	Криза – універсальна фаза будь-якого циклу, період порушення рівноваги

Зміна рівноваги	Ю.Є. Гайворонська	Криза підприємства – це вияв протиріч між показниками розвитку структурних елементів всередині підприємства або елементів зовнішнього середовища, які ставлять під загрозу подальший розвиток підприємства
Потенціал змін	Л.Грінер	Коли організація потрапляє у кризові ситуації, можуть створитися передумови для переходу її в нову фазу розвитку або вона ліквідується
	К.Ру-Дюфор	Криза нагромадження потенційних факторів, здатних перервати поточні й майбутні операції підприємства, стосуючись індивідів і співтовариства на фізичному, психологічному та екзистенційному рівні

Виникнення, прояв та подолання кризи розвитку підприємства мають суттєві відмінності, порівняно з макроекономічними кризами. Їх особливість в наступному:

- економічна система, що перебуває в кризовому стані, - створює передумови для виходу з кризи як системи в цілому, так і господарських суб'єктів;
- на макроекономічному рівні криза є загостренням природних, економічних і соціально-політичних чинників;
- на мікроекономічному рівні кризові ситуації можуть виникати на всіх стадіях життєвого циклу підприємства, якщо не вжити санаційних заходів, можливе банкрутство підприємства;
- виникнення кризових явищ на рівні підприємства не залежить від стадії циклу макроекономічного розвитку, ці явища і процеси не взаємозалежні і несинхронізовані в часі. Затяжна економічна криза на макроекономічному рівні значною мірою впливає на кризу окремого підприємства, але досвід виробничо-фінансової діяльності деяких підприємств вказує, що в умовах загальної кризи ці підприємства успішно її долають;
- кризові явища - індивідуальна характеристика окремого підприємства, і залежать від характеру та сили впливу зовнішніх факторів, від наявних у підприємства внутрішніх можливостей щодо її подолання за рахунок механізмів саморегуляції.

Отже, на основі проведеного аналізу вважаємо, що найбільш відповідає економічному змісту поняття «криза на мікроекономічному рівні» підхід, що

ґрунтується на розумінні кризи як фази будь-якого циклу, що має об'єктивний характер і потенціал змін, які при компетентному антикризовому управлінні призводять до оптимізації системи, виходу її з кризового стану та переходу на якісно нову фазу розвитку.

Загрозу неплатоспроможності та банкрутства підприємства пов'язують із фінансовою кризою, під якою розуміють фазу розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей його впливу на фінансові відносини (рис. 3.2).

Кожен суб'єкт господарювання, здійснюючи комерційну діяльність, знаходиться в двох складних системах. З одного боку, в системі зовнішніх зв'язків з постачальниками, споживачами, державними інститутами, громадськими організаціями, фінансово-кредитними установами, а з іншого – у внутрішній системі підприємства, що включає технічні і фінансові можливості, кадровий і комерційний потенціал, організацію і управління.

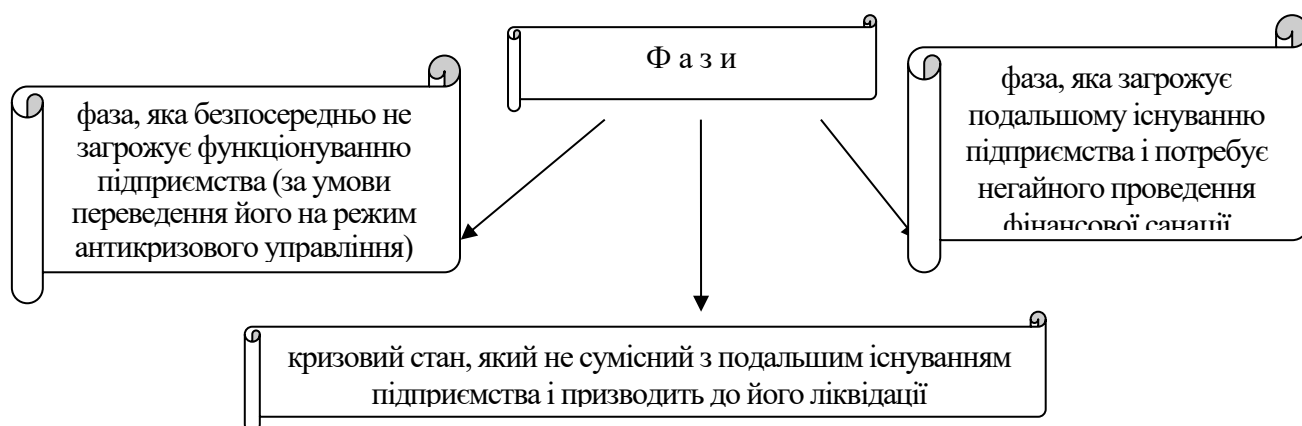

Рисунок 3.2 - Фази фінансової кризи [62]

Типовими наслідками впливу вказаних причин та факторів на фінансово-господарський стан підприємства є: втрата клієнтів та покупців; зменшення кількості замовлень та контрактів з продажу товарів, різке зниження продуктивності праці; збільшення розміру неліквідних оборотних активів та наявність понаднормових запасів; виникнення внутрішньовиробничих конфліктів та підвищення плинності кадрів; підвищення тиску на ціни; суттєве

зменшення обсягів реалізації та, як наслідок, недоодержання виручки від реалізації.

На нашу думку, причини кризи слід шукати у невідповідності між станом і потребами розвитку підприємства та станом і потребами розвитку зовнішнього середовища. Коли підприємство не здатне надати своїм контрагентам продукцію, що відповідає певним вимогам (ціни, якості, кількості), складається ситуація суспільної переоцінки діяльності господарського суб'єкта.

У цій ситуації з боку споживачів слід очікувати перехід до заміщення продукції певного підприємства на товари іншого виробника. Так системно регулюється ефективність діяльності кожного підприємства. Другим параметром фінансової кризи є її вид (рис. 3.3).

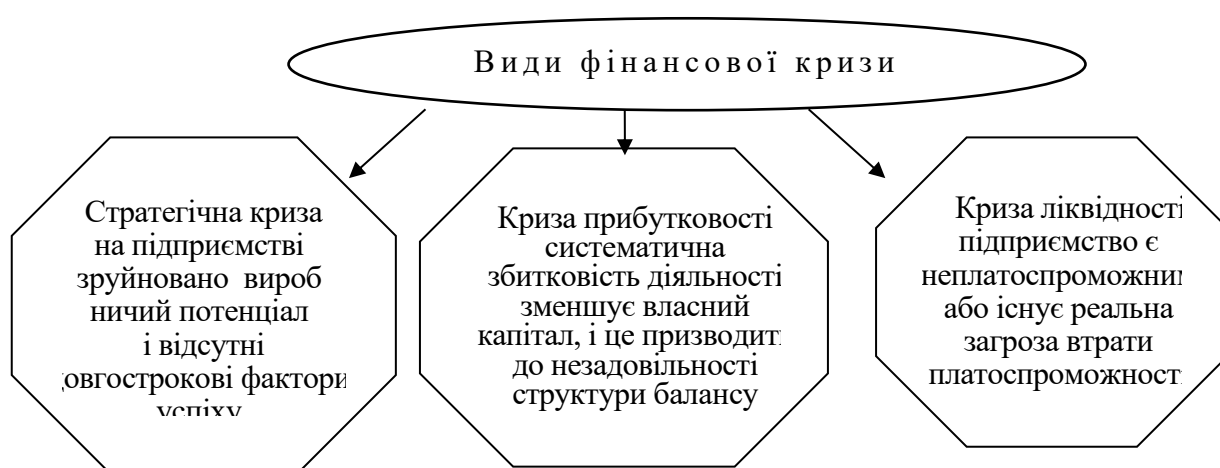

Рисунок 3.3 - Види фінансової кризи, що викликає банкрутство [62]

Аналізуючи основні фактори, які зумовлюють кожний із наведених видів кризи, їх можна систематизувати (табл. 3.6).

Між окремими видами кризи існують тісні причинно-наслідкові зв'язки: стратегічна криза спричиняє кризу прибутковості, що, у свою чергу, призводить до втрати підприємством ліквідності. Зумовлене зовнішніми та внутрішніми чинниками зменшення обсягів реалізації товарів призводить, з одного боку – до зниження прибутковості та до збитковості, а з іншого – до зниження рівня ліквідності та платоспроможності. Закономірним результатом розвитку симптомів фінансової кризи є непомірна кредиторська заборгованість,

неплатоспроможність та банкрутство підприємства.

Таблиця 3.4 - Фактори, що зумовлюють різні види кризи [62]

Стратегічна криза	Криза прибутковості	Криза ліквідності
– неправильний вибір місця розташування підприємства – неефективна політика збуту та асортиментна політика – недосконале планування та прогнозування – помилкова політика диверсифікації – неефективний апарат управління – дефіцити в організаційній структурі – відсутність стратегічної програми – зайва матеріально-технічна база – відсутність або недієздатність системи контролінгу	– несприятливе співвідношення цін та собівартості – невиправдане завищення цін – ризиковані великі проекти – зростання собівартості за стабільних цін – зменшення обороту від реалізації товарів – збитковість окремих структурних підрозділів – придбання збиткових підприємств – значні запаси товарів на складі – високі витрати на персонал – високі процентні ставки – неефективна маркетингова політика	– невраховані вимоги золотого правила фінансування – відсутність або незначний рівень резервного капіталу – незадовільна робота з дебіторами – надання незабезпечених товарних кредитів – великий обсяг капіталовкладень із тривалим строком окупності – великі обсяги низьколіквідних оборотних активів – зниження кредитоспроможності підприємства – високий рівень кредиторської заборгованості

Діагностика кризи розвитку підприємства – це система ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, спрямованого на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства та (або) подолання кризи. Діагностика кризи визнається одним з необхідних етапів процесу антикризового управління, оскільки саме її результати дають змогу визначити ступінь розвитку кризи, її масштаби, реальність та очікуваний час виникнення ситуації банкрутства, обґрунтувати заходи, необхідні для її подолання, оцінити можливості підприємства щодо подолання кризи та прогнозування наслідків подальшого розвитку ситуації. Фундаментальна діагностика банкрутства підприємств характеризує систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, яка здійснюється на основі методів факторного аналізу та прогнозування. Для їх застосування слід виділити цілі діагностики банкрутства підприємства - поглиблення результатів оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, отриманих у процесі експрес-діагностики банкрутства, підтвердження отриманої попередньої оцінки масштабів кризового фінансового

стану підприємства, прогнозування розвитку окремих факторів, що викликають загрозу банкрутства підприємства, оцінка та прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу.

Аналіз фінансового стану важливий для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення. Кредитори та інвестори аналізують фінансовий стан підприємств, щоб мінімізувати свої ризики за позиками та внесками, а також для необхідного диференціювання відсоткових ставок.

Мета оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління - розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень. Фінансовий стан підприємства визначається такими елементами: прибутковість роботи підприємства, платоспроможність та ліквідність; оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів, розміщення основних і оборотних коштів; наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально-необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції.

У той же час, методологічні підходи до прогнозування банкрутства підприємств, розповсюджені у закордонній практиці, можна поділити на два напрямки: розрахунок індексу платоспроможності та використання системи формалізованих та неформалізованих критеріїв. Найбільш широке застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала багатофакторна Z-модель (індекс) Альтмана, розроблена Едвардом Альтманом в 1968 році. З метою визначення доцільності використання в умовах української економіки закордонних методик прогнозування банкрутства підприємств проведемо діагностику банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 - Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства за п'ятифакторною моделлю Альтмана для ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» на кінець 2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Частка власних оборотних коштів в активах	0,376	0,389	0,399
Рентабельність активів розрахована з використанням нерозподіленого прибутку	-0,139	-0,071	-0,068
Рентабельність активів розрахована з використанням чистого прибутку	-0,016	0,058	-0,001
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань власним капіталом	0,631	0,540	0,175
Коефіцієнт трансформації	1,701	1,803	1,909
Z -показник	2,060	2,420	2,199
Ймовірність банкрутства	висока	висока	висока

Здобуті в процесі розрахунків значення Z-показника можна інтерпретувати так:

$Z < 1,8$ – ймовірність банкрутства дуже висока;

$1,8 < Z < 2,7$ – ймовірність банкрутства висока;

$2,7 < Z < 2,9$ – банкрутство можливе;

$Z > 3$ – ймовірність банкрутства дуже низька.

Результати проведених розрахунків за п'ятифакторною моделлю Альтмана свідчать, що ймовірність банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» з 2021 по 2023 роки була високою.

Ідеї Альтмана були продовжені Спрінгейтом, що побудував модель на підставі дослідження впливу 19 фінансових показників. Точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92 %, але з часом цей показник зменшується.

Якщо Z - показник за цією моделлю нижчий за 0,862, то підприємство є потенційним банкрутом. Результати розрахунку ймовірності банкрутства ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за моделлю Спрінгейта за 2021-2023 роки надано в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 - Прогнозування ймовірності банкрутства ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за моделлю Спрінгейта на кінець 2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Робочий капітал / Загальна вартість активів	0,376	0,389	0,399
Прибуток до сплати податків та процентів / Загальна вартість активів	-0,007	0,101	0,007
Прибуток до сплати податків / Короткострокові зобов'язання	0,062	0,621	0,076
Обсяг продажу / Загальна вартість активів	1,701	1,803	1,909
Z-показник	1,087	1,842	1,246
Ймовірність банкрутства	низька	низька	низька

Таким чином, у результаті розрахунків за моделлю Спрінгейта, можна сказати, що ймовірність банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» у 2021-2023 роках була низькою, так як $Z > 0,862$.

Роман Ліс адаптував методику Альтмана для Великобританії, граничне значення Z дорівнює 0,037, нижче якого виникає висока загроза банкрутства підприємства. Результати розрахунку ймовірності банкрутства суб'єкта дослідження за моделлю Ліса за 2021-2023 роки надано в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 - Прогнозування ймовірності банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за моделлю Ліса на кінець 2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Оборотні активи / Загальна вартість активів	0,526	0,540	0,547
Операційний прибуток / Загальна вартість активів	-0,007	0,101	0,007
Нерозподілений прибуток / Загальна вартість активів	-0,139	-0,071	-0,068
Власний капітал / Позиковий капітал	0,313	0,386	0,529
Z -показник	0,025	0,043	0,036
Ймовірність банкрутства	дуже висока	не загрожує	висока

За результатами розрахунків табл. 3.7 зазначимо, що ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за аналізований період має високу загрозу банкрутства, бо Z - показник у 2021, 2023 роках має значення нижче оптимального ($Z < 0,037$).

З метою діагностики банкрутства доцільно використовувати і показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера. Ймовірність затримки

платежів для різних значень Z - показника за цією моделлю представлено в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 - Значення Z - показника за моделлю Конана і Гольдера

Значення Z	+0,21	+0,48	+0,002	-0,026	-0,068	-0,087	-0,107	-0,131	-0,164
Ймовірність затримки платежів	100	90	80	70	50	40	30	20	10

Результати діагностики банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за моделлю Конана і Гольдера надано в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 - Діагностика платоспроможності рПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за моделлю Конана і Гольдера на кінець 2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Дебіторська заборгованість + Грошові кошти та їх еквіваленти / Валюта балансу	0,296	0,320	0,321
Постійний капітал / Валюта балансу	0,238	0,279	0,847
Фінансові витрати / Виручка від реалізації	0,003	0,002	0,002
Витрати на персонал / Додана вартість	0,274	0,174	0,226
Валовий прибуток / Позиковий капітал	0,110	0,656	2,905
Z -показник	-0,001	-0,149	-0,808
Ймовірність банкрутства	висока	низька	дуже низька

Отже, зіставивши результати таблиці 3.9, отримані при оцінці ймовірності втрати платоспроможності за моделлю Конана і Гольдера, із значеннями показника Z , представлених в таблиці 3.9, можна зробити висновок, що у 2021-2023 роках ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» мало дуже низький рівень ймовірності банкрутства.

Британські вчені Таффлер і Тішоу запропонували чотирьох факторну модель, що дає точну картину фінансового стану корпорації. Критичне значення Z - показника за цією моделлю - 0,25. Якщо величина Z - рахунку більша 0,3, то у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірне. Оцінку ймовірності банкрутства за цією моделлю надано в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10- Оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за моделлю Таффлера і Тішоу на кінець 2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Операційний прибуток / Короткострокові зобов'язання	-0,047	0,674	0,049
Оборотні активи / Загальна сума зобов'язань	0,691	0,748	3,571
Короткострокові зобов'язання / Загальна вартість активів	0,150	0,151	0,148
Виручка від реалізації / Загальна вартість активів	1,701	1,803	1,909
Z -показник	0,414	0,770	0,822
Ймовірність банкрутства	не загрожує	не загрожує	не загрожує

Отримані результати в таблиці 3.10 свідчать про те, що взагалі, ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» має дуже низьку ймовірність банкрутства і позитивну тенденцію до покращення Z - показника.

Однак, дана модель розрахунку ймовірності банкрутства розрахована для корпорацій, тому застосування її на даному підприємстві може дати неточні кінцеві результати.

Фінансовим аналітиком Уїльямом Бівером була запропонована інша система показників для оцінки фінансового стану з метою діагностики банкрутства, для чого він рекомендував дослідити тренди показників. Рекомендовані значення показників Бівера наведено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 - Система показників Бівера

Показник	Рекомендовані значення показників		
	Група I стійкий фінансовий стан	Група II за 5 років до банкрутства	Група III за рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	0,4-0,45	0,17	-0,15
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	6-8	4	-22
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	0,4	$\leq 0,30$	$\approx 0,06$

Розрахунки значень коефіцієнтів за системою Бівера на ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» представлені в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 - Прогнозування ймовірності банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за системою Бівера на кінець 2021-2023 років

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Характеристика показників		
				2021 рік	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт Бівера	0,041	0,152	0,368	I	II	I
Коефіцієнт загальної ліквідності	3,500	3,582	3,691	I	I	I
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	(1,687)	6,060	(0,036)	III	I	III
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,762	0,721	0,153	I	I	I
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	0,376	0,389	0,399	I	II	II

Розраховані показники ймовірності банкрутства за системою Бівера свідчать, що на ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» на кінець 2021-2023 років майже за всіма показниками відноситься до I-II групи, тобто має стійкий фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства.

Проведений аналіз та узагальнення дали змогу зробити висновок, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд суттєвих обмежень для їх використання на українських підприємствах:

- більшість зарубіжних методик діагностики ймовірності банкрутства побудовані з використанням вагових коефіцієнтів показників, що розраховані на основі американських аналітичних даних минулих років, а тому вони не відповідають сучасній економічній ситуації;
- дані моделі не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності українських підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність;
- моделі не вказують, які фактори вплинули на зміну рівня фінансової стійкості;
- проаналізовані методики не враховують інших важливих показників діяльності підприємства (методики побудовані на використанні балансових показників та показників звіту про фінансові результати);

- за результатами використання моделей неможливо отримати інформацію можливого подальшого розвитку підприємства;
- граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських підприємств;
- вказані методики дають можливість визначити наближення банкрутства підприємства (стадії кризи) та не дозволяють спрогнозувати перехід підприємства від однієї стадії життєвого циклу до іншої.

Отже, критична оцінка домінуючих у закордонній теорії і практиці методичних підходів до оцінки ймовірності банкрутства дозволяє зробити висновок, що деякі з них суперечать один одному, адже при одночасному їх застосуванні можна отримати протилежні висновки стосовно ймовірності банкрутства певного підприємства.

У вітчизняній практиці фінансового аналізу для прогнозування ймовірності банкрутства використовуються показники з Методичних положень по оцінці фінансового стану підприємства та встановленню незадовільної структури балансу. Відповідно до них основою для прийняття рішення про банкрутство слугує оцінка структури балансу неплатоспроможних підприємств шляхом розрахунку коефіцієнту покриття, коефіцієнту забезпечення власними оборотними активами та коефіцієнту відновлення (втрати) платоспроможності. Результати розрахунків для суб'єкта дослідження наведені в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13 - Визначення рівня платоспроможності для ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» на кінець 2021-2033 років

Показник	Ймовірність банкрутства	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт покриття (>2)	не загрожує	3,500	3,582	3,691
Коефіцієнт забезпеченості ($> 0,1$)	не загрожує	0,714	0,721	0,729
Коефіцієнт втрати платоспроможності		-	-	-
Коефіцієнт відновлення платоспроможності		-	-	-

Таким чином, отримані результати розрахунків свідчать про те, що ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» банкрутство не загрожує, а тому

показники відновлення та втрати платоспроможності не були розраховані.

Проведена за різними методиками оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» дозволяє діагностувати фінансовий стан протягом періоду, що аналізується, як стійкий та несхильність підприємства у найближчий час до банкрутства.

3.2 Аналітико-організаційне забезпечення формування стратегії управління фінансовою безпекою ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»

Реалії сучасного економічного середовища, як було доведено вище, вимагають формування принципово нових підходів до інформаційного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства. При цьому особливого значення в економічній практиці набувають моделі, що дозволяють одночасно обґрунтовувати управлінські рішення і прогнозувати основні параметри економічної системи.

Віддаючи належне доробку В. Каркавчука щодо методики оцінки і прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства, вважаємо необхідним її удосконалення заміною абсолютних показників фінансово-господарської діяльності підприємства на систему відносних показників, що відображають рівень загальної ефективності фінансового менеджменту на підприємстві та введення блоку якісних критеріїв, що характеризують комплаєнс-ризики для діяльності підприємства.

Загальний висновок про ефективність управління фінансовою безпекою підприємства з урахуванням комплаєнсу формулюється на основі сумарної бальної оцінки.

Систематизація фінансових показників, обраних для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства наведені в таблиці 3.14

Таблиця 3. 14 – Систематизація фінансових коефіцієнтів фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат»

Внутрішні	Показники оцінки рівня управління:
	X ₁ - рентабельність (збитковість) власного капіталу;
	Показники оцінки платоспроможності та фінансової стійкості:
	X ₂ - коефіцієнт загальної ліквідності;
	X ₃ - коефіцієнт абсолютної ліквідності;
	X ₄ - співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості
	Показники оцінки ділової активності:
	X ₅ - коефіцієнт оборотності активів;
	X ₆ - коефіцієнт оборотності запасів.
	Показники оцінки ринкової стійкості:
	X ₇ - коефіцієнт економічної незалежності;
	X ₈ - коефіцієнт фінансування.

Для управління комплаєнс-ризиком використовуються різні інструменти, що полегшують його виявлення, вимірювання та впорядкування. Як відомо, якісне управління об'єктом або процесом неможливе без виміру, тому дана проблема має першорядне значення.

Огляд літературних джерел викрив відсутність формалізованого підходу щодо способу оцінки цих ризиків. Часто пропонується використовувати експертний метод, метод опитування та ін., але проблема вибору найкращого методу та його деталізованого налаштування залишається відкритою.

Особливо ця проблема актуальна для молодих та невеликих компаній, які не мають власної статистики. Лише для великих компаній, які налічують десятки тисяч працівників і працюють багато років, існує внутрішня статистика порушень, яку можна використовувати для розрахунку як мінімум ймовірності порушень.

Водночас варто констатувати відсутність практики ведення статистики по різновидах комплаєнс-ризиків на аналізованому підприємстві, що в принципі, відображає типову ситуацію у сфері переробки молока та виробництва сиру.

Складність вимірювання економічного ефекту комплаєнс-функції на підприємстві, на відміну від практики калькулювання витрат на його впровадження, породжує скептицизм серед певної частини бізнес-спільноти щодо доцільності такої системи в компанії.

Це підтверджують і результати експертного дослідження поточного стану розвитку комплаєнсу та корпоративної етики в Україні « Міжнародний комплаєнс індекс 2021», яке було проведене Європейською Бізнес Асоціацією в партнерстві з Міжнародною асоціацією з комплаєнсу (Велика Британія) та юридичною фірмою «Василь Кісіль і Партнери».

Опитування респондентів продемонструвало, що загальний рівень прихильності до принципів комплаєнсу серед представників бізнес-спільноти в Україні за інтегральним показником індексу знаходиться на рівні 3,70 бали з 5 можливих, в той час як рівень розвитку комплаєнсу в міжнародних компаніях, офіси яких розміщені в Україні, є дещо вищим. При цьому, лише 33 % компаній вважають, що загальний рівень прихильності та розуміння принципів комплаєнсу серед представників бізнес-спільноти в Україні знаходиться на високому і дуже високому рівні; майже половина компаній, а саме 43%, вважають, що він є середнім, а 22% вказують на низький або дуже низький рівень [27].

До критеріїв комплаєнс-зрілості увійшли процедури в компанії (4,38), комплаєнс-ризиків і їх контроль (4,19), прихильність керівництва до комплаєнс-практик (4,36), перевірка due diligence (4,32), ефективна комунікація політики з комплаєнсу (4,25), моніторинг та аудит комплаєнсу (4,03), забезпеченість повноваженнями та ресурсами (4,23), процедура повідомлення про порушення (4,25) [27]. Тож серед вищенаведених критеріїв найгірше компанії оцінили фактор «Моніторинг та аудит комплаєнс-програм».

Аналіз результатів опитування продемонстрував, що впровадження в український бізнес повноцінної комплаєнс-системи потребує розвитку. Розуміння керівництвом підприємства переваг застосування комплаєнсу та його впровадження позитивно вплине на операційну діяльність та фінансові показники компанії, сприяє налагодженості бізнес-процесів, знижує потенційну можливість втрат навмисного або ненавмисного характеру, втрат бізнес-репутації.

Саме налагоджена система комплаєнсу всередині компанії забезпечує захист економічних інтересів підприємства від потенційних ризиків на ранніх

стадіях, що спрощує їх нейтралізацію, а впровадження комплаєнс-контролю на підприємстві дозволяє: захистити компанію від репутаційних ризиків; підвищити рівень корпоративної культури; налагодити систему виявлення і запобігання явищ шахрайства, корупції та іншого роду погроз бізнесу; мінімізувати фінансові втрати; підвищити ефективність, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість; нейтралізувати загрози фінансовій безпеці підприємства тощо.

В таких умовах доцільним вважаємо рекомендації Інституту стратегічного аналізу ризиків управлінських рішень (ISAR) виділяти критерії оцінки ризику за величиною та ймовірністю (табл. 3.11) у розрізі таких його видів:

- 1) ризик неетичної поведінки (integrity risk);
- 2) ризик для бізнесу (business risk);
- 3) ризик для репутації (reputation risk);
- 4) регуляторний ризик (regulatory risk),
- 5) ризик невизначених законодавчих вимог (interpretational risk);
- 6) юридичний ризик (legal risk);
- 7) ризик судового переслідування (litigation risk);
- 8) ризик фінансових втрат (risk of financial loss). [33]

Таблиця 3.15 – Величина та ймовірність ризику за методикою ISAR

Рівень	Величина шкоди	Ймовірність настання
Високий	Реалізація одного чи більше ризиків може спричинити суттєве зниження доходів компанії і суттєве зростання витрат, псування репутації компанії з великими фінансовими втратами	Ризик (один чи більше) неодноразово фіксувався у діяльності компанії, існує високий рівень невизначеності відповідно ймовірності його настання або зовнішні чи внутрішні пеередумови його настання протягом наступного року
Середній	Реалізація одного чи більше ризиків може спричинити помірне зниження доходів і зростання витрат компанії, псування репутації компанії з відповідними фінансовими втратами	Настання одного чи більше ризиків протягом поточного року
Низький	Реалізація ризиків даної категорії суттєво не вплине на доходи і витрати компанії, її репутацію.	Низька ймовірність, що настання одного чи більше ризиків протягом поточного року

Одним із найбільш зручних способів побудови інтегрального показника є узагальнена функція бажаності Харрінгтона [64]. В основі побудови цієї функції

лежить перетворення натуральних значень приватних показників різної фізичної природи та розмірності в єдину безрозмірну шкалу бажаності (переваги).

Шкала бажаності Харрінгтона є універсальною психофізичною вербально-числовою шкалою, яка застосовується переважно у випадках, коли оцінки носять суб'єктивний характер, зокрема, при експертному оцінюванні та дозволяє формалізувати наявну в експерта систему переваг.

Ця шкала визначається функцією бажаності Харрінгтона, яка встановлює відповідність між натуральними значеннями показників у фізичних шкалах та психофізичними параметрами – суб'єктивними лінгвістичними оцінками «бажаності» цих значень для функції, об'єкта, системи чи людини.

Приймаючи до уваги рекомендації Інституту стратегічного аналізу ризиків управлінських рішень (ISAR) обмежемося трьома градаціями шкали Харрінгтона (табл. 3.16), що відповідає лінгвістичним категоріям «високий», «середній», «низький» з відповідними інтервалами показників, зокрема, (0,00 - 0,37), (0,37 - 0,69) та (0,69 - 1,00).

Таблиця 3.16 - Модель оцінки ймовірності комплаєнс-ризиків за методикою ISAR

Рівень	Шкала
Високий	0,69 - 1,00
Середній	0,37 - 0,69
Низький	0,00 - 0,37

Загальний висновок про рівень фінансової безпеки підприємства з урахуванням комплаєнсу, за запропонованою нами методикою, формулюється на основі комплексного показника:

$$FSC = FS + C, \quad (3.6)$$

де FSC - комплексний показник фінансової безпеки підприємства з урахуванням комплаєнсу;

FS - інтегральний показник рівня фінансової безпеки на основі фінансових коефіцієнтів;

С - бальна оцінка ймовірності комплаєнс-ризиків за методикою ISAR.

З метою практичної апробації запропонованої методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємства з урахуванням комплаєнсу проведемо дослідження основних показників ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2016-2023 рр.

У таблиці 3.17 представлені фінансово-економічні показники, як вихідні дані для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової безпеки аналізованого товариства за 2016-2023 роки.

Таблиця 3.17 – Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2016-2023 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн	120775	60788	73745	139993	110033	117120	104591	94870
Чистий прибуток, тис.грн	4912	262	-7192	-784	-6322	-4026	-11493	-21952
Середньорічна вартість активів, тис.грн	98715,5	55852	99196,5	112059,5	127431	132480,5	120286,5	114672
Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн	71642	74114,5	70532	66524	62755	55965,5	48295,5	31665
Капітал, тис.грн	105714	94773	103620	119804	135058	128612	111961	117383
Власний капітал, тис.грн	74098	74131	66933	66916	58594	53950	42641	20689
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції, тис.грн	836	106	325	561	338	1203	98	1630
Поточні активи, тис.грн	39572	47442	51325	60868	76168	71073	56067	63772
Поточні зобов'язання, тис.грн	30616	19392	32957	48902	68839	66023	58581	76735
Кредиторська заборгованість, тис.грн	28318	13413	21959	42607	61560	91712	47101	94049
Дебіторська заборгованість, тис.грн	12315	24590	20584	21970	13664	29736	25347	24769
Середньорічна вартість запасів, тис.грн	836	106	325	561	338	1203	98	1630

Середньорічна вартість дебіторської заборгованості, тис.грн	39572	47442	51325	60868	76168	71073	56067	63772
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	6,86	0,35	-10,20	-1,18	-10,07	-7,19	-23,80	-69,32
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,29	2,45	1,56	1,25	1,11	1,08	0,96	0,83
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,00	0,02
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	2,30	0,55	1,07	1,94	4,51	3,08	1,86	3,80
Коефіцієнт оборотності активів	1,22	1,09	0,74	1,25	0,86	0,88	0,87	0,83
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	5,45	2,80	3,29	5,13	2,94	1,51	1,58	1,48
Коефіцієнт економічної незалежності	0,70	0,78	0,65	0,56	0,43	0,42	0,38	0,18
Коефіцієнт фінансування	2,34	3,59	1,82	1,27	0,77	0,72	0,62	0,21

Наступним етапом є розрахунок нормованих значень показників, які характеризують рівень фінансової безпеки підприємства.

Нормовані значення показників визначаються за формулою:

$$y_{it} = x_{it} / \max x_{it} \quad (3.7)$$

Величини y_{it} характеризують відносне відхилення кожного фінансового показника фінансової безпеки підприємства відносно максимально досягнутого значення за аналізований період.

Нормовані значення показників фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» у 2016-2023 роках наведено у таблиці 3.18.

Таблиця 3.18 – Нормовані значення показників фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» у 2016-2023 роках

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	1,00	0,05	1,49	0,17	1,47	-1,05	-3,47	-10,11
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,53	1,00	0,64	0,51	0,45	0,44	0,39	0,34
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,68	0,14	0,25	0,29	0,12	0,46	0,04	0,53
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,51	0,12	0,24	0,43	1,00	0,69	0,41	0,84
Коефіцієнт оборотності активів	0,98	0,87	0,60	1,00	0,69	0,71	0,70	0,66
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,00	0,51	0,60	0,94	0,54	0,28	0,29	0,27
Коефіцієнт економічної незалежності	0,90	1,00	0,83	0,71	0,56	0,54	0,49	0,23
Коефіцієнт фінансування	0,65	1,00	0,51	0,35	0,21	0,20	0,17	0,06

Інтегральний показник рівня фінансової безпеки підприємства на основі значень фінансових коефіцієнтів розраховується за формулою:

$$Y_t = y_{1t} * y_{2t} * \dots * y_{nt}, \quad (3.8)$$

де n – загальна кількість показників у системі ($n = 8$)

t – номер часового періоду (річні дані з 2016 року по 2023 рік) ($t = 8$)

Враховуючи відсутність інформаційної бази по безпеці ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» для розрахунку кількісних показників комплаєнс-ризиків значення комплексного показника фінансової безпеки підприємства обмежимо лише значенням інтегрального показника рівня фінансової безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат», розрахованого на основі його фінансових коефіцієнтів.

Динаміку інтегрального показника рівня фінансової безпеки безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» представлено в таблиці 3.19.

Таблиця 3.19 – Динаміка інтегрального показника рівня фінансової безпеки безпеки ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» за 2016-2023 роки

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Інтегральний показник рівня фінансової безпеки підприємства	0,106	0,000	-0,008	0,003	0,004	-0,003	-0,010	-0,004

Таким чином, запропонований нами підхід до комплексної оцінки рівня фінансової безпеки машинобудівного підприємства з урахуванням комплаєнс-ризиків має ряд особливостей. З одного боку передбачає невелику кількість фінансових показників, механізм розрахунку яких не викликає труднощів у практичних працівників, оскільки вся необхідна інформація міститься у основних формах фінансової звітності. З іншого боку орієнтований на зрушення у найближчій перспективі у напрямку активного впровадження комплаєнс-практики у діяльність підприємств реального сектору економіки, спрямованого на зменшення фінансових і нефінансових втрат.

У зв'язку з цим перспективи подальших досліджень у цій сфері пов'язані з визначенням та аналізом ефективності конкретних складових комплаєнс-практик